

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Методичні засади та інструментарій діагностики юридичних осіб-позичальників банку

Студентки 2 курсу 3м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Касян Ірини
Юрїївни

Науковий керівник
канд. екон. наук,
Доцент

Плісак Тетяна
Олександрівна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІАГНОСТИКИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ-ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКУ.....	6
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ІСНУЮЧОЇ ПРАКТИКИ ДІАГНОСТИКИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ-ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКУ.....	15
2.1. Дослідження методичних засад діагностики юридичних осіб-позичальників АТ «Райффайзен Банк Аваль».....	15
2.2. Кількісний та якісний аналіз кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк Аваль»	27
РОЗДІЛ 3. АПРОБАЦІЯ МЕТОДИК ДІАГНОСТИКИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ-ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКУ.....	39
3.1. Порівняльний аналіз світових методик діагностики юридичних осіб-позичальників банку.....	39
3.2. Розрахунок ймовірності банкрутства та кредитного ризиків позичальника-юридичної особи за різними моделями.....	45
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ.....	64

ВСТУП

Актуальність дослідження. Кредитний ринок завжди є основою будь-якої економічної системи. У таких економічних умовах залучення кредитних ресурсів для стабілізації свого фінансового стану є досить поширеним для юридичних осіб. Сучасні події в світі змушують аналітиків банківської справи і безпосередньо банкірів з різних країн виявляти інтерес до процесу діагностики позичальників та моделей ймовірності банкрутства. Саме тому особливої актуальності за цих умов набуває дослідження змісту, методів, інструментів та особливостей діагностики банками позичальників різних рівнів, і, що важливо, в першу чергу, діючих суб'єктів господарювання, що складають найбільшу частку у загальній масі кредитів. Правильна діагностика є інструментом мінімізації кредитного ризику.

У працях зарубіжних і вітчизняних економістів досліджено широке коло питань, пов'язаних з діагностикою юридичних осіб – позичальників банку, їх процедурою та методикою. Серед вітчизняних науковців, які приділяли значну увагу дослідженню цих питань, можна виокремити В. Гопкало, Г. Лавренова, Л. Чернелевський, Н. Тарасенко, Т. Косова, Л. Гиляровська, О. Лаврушин, О. Олійник та ін. Пріоритетність діяльності банку на кредитному ринку вимагає більш глибокого вивчення процесу діагностики юридичних осіб-позичальників банку, зокрема: визначення терміну «діагностика юридичних-осіб позичальників банку» та розкриття його сутності; сучасні методи діагностики; існуючі моделі ймовірності банкрутства позичальників; порівняльний аналіз методів та моделей діагностики. Актуальність вищевикладених проблем, а також теоретично-прикладна цінність їхнього вирішення зумовили вибір теми даного наукового дослідження, визначили його мету та завдання.

Метою дослідження є розкриття теоретичних засад та існуючих методів діагностики юридичних осіб-позичальників банку.

Для досягнення цієї мети були сформульовані такі **завдання**:

- провести огляд наукових літературних джерел на сутність діагностики позичальників-юридичних осіб та нормативно-правове регулювання;
- дослідити методичні засади діагностики юридичних осіб-позичальників в АТ «Райффайзен Банк Аваль»;
- провести кількісний та якісний аналіз кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк Аваль»;
- порівняти різні методики діагностики юридичних осіб-позичальників в світі;
- здійснити практичний розрахунок ймовірності банкрутства та кредитного ризику підприємства за різними моделями.

Об'єктом дослідження є процес діагностики юридичних осіб-позичальників банку, а **предметом дослідження** – методичні засади діагностики юридичних осіб-позичальників банку.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці, нормативні документи, офіційний сайт Національного банку України та АТ «Райффайзен Банк Аваль». В основу дослідження покладено загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: абстрактно-логічний – для аналізу фахової літератури, теоретичного узагальнення й формування висновків щодо сутності діагностики юридичних осіб-позичальників; порівняння – для встановлення відмінностей між визначеннями кредитоспроможність, платоспроможність та діагностика; розрахунку – для якісного та кількісного аналізу кредитного портфеля, кредитного ризику; методи аналізу, синтезу та абстрагування тощо.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативні акти з питань регулювання кредитної діяльності банків; офіційні дані Національного банку України; фінансова звітність АТ «Райффайзен банк Аваль» та ПрАТ «Полтавський олійноекстракційний завод – Кернел Груп»; наукові публікації з досліджуваної проблеми.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

вперше сформульовано сутність терміну «діагностика юридичних осіб-позичальників банку», а також проведено порівняльний аналіз визначень кредитоспроможності, платоспроможності та діагностики, визначено мету діагностики, яка полягає в тому, щоб підприємство мало змогу працювати у майбутньому, що полягає в визначенні ймовірності банкрутства;

отримало подальший розвиток: здійснено вибірку моделей ймовірності банкрутства, порівняльний аналіз розрахунків ймовірності банкрутства та кредитного ризику на прикладі даного підприємства за декількома моделями, додатковими кредитними показниками, Постановою НБУ №351 та визначено внутрішній рейтинг за методикою АТ «Райффайзен банк Аваль».

Практичне значення одержаних результатів. Практичні рекомендації стосовно проведеного якісного та кількісного аналізу кредитного портфеля можуть бути корисними для банку при формуванні ними власних сайтів та відповідних звітів.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: Касян І. Ю., Плісак Т. О. Сучасні методи та інструменти діагностики юридичних осіб-позичальників банку. Бізнес-процеси у кредитно-фінансових установах: зб. наук. ст. студ. денної та заочної форми навчання / відп. ред. Н.П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2020. – 426 с. та тезах наукової конференції: Касян І. Ю., Плісак Т. О. Кредитування юридичних осіб в АТ «Райффайзен банк Аваль». Фінансово-кредитні системи: проблеми теорії і практики: тези II Всеукр. студ. наук. конф. (м. Київ, 16 берез. 2020 р.). Київ, 2020.

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 100 сторінок. В роботі представлено 7 таблиць, 7 рисунків, 15 додатків та використано 62 наукових джерела.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІАГНОСТИКИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ- ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКУ

На початку нашого наукового дослідження з'ясуємо економічну сутність поняття «діагностика юридичних осіб – позичальників банку», яка полягає в аналізі фінансових показників підприємства для визначення спроможності здійснювати діяльність в майбутньому.

Визначення поняття «діагностика юридичних осіб-позичальників банку» ми не зможемо зустріти в наукових роботах. Проте термін «діагностика» є визначальним. З грецької він означає розпізнання, і дане визначення має декілька тлумачень. Розрізняють такі види діагностики як економічна та фінансова діагностики. Так, для нас головним є термін «економічна діагностика», який Адлер О. О. трактує як процес розпізнавання й визначення кризових явищ у діяльності підприємства на основі помічених локальних змін, установлених залежностей, а також особливо помітних явищ поточної підприємницької діяльності [1]. Фінансова діагностика застосовується з метою оцінки фінансового стану підприємства на основі розрахунку фінансових показників. Фінансова діагностика є складовою економічної діагностики підприємства. При її здійсненні оперують меншою кількістю індикаторів порівняно з економічною діагностикою. Фінансова діагностика складає основу економічної діагностики, тобто вони є взаємозалежними одна від одної [2]. Економічна діагностика, платоспроможність та кредитоспроможність тісно пов'язані між собою, адже оцінюючи здатність підприємств здійснювати розрахунки за кредитом та бути платоспроможними з іншими контрагентами можемо робити висновки і про наявні чи відсутні кризові явища всередині компанії [3].

Учені більше концентруються над розкриттям сутності

«кредитоспроможності» та «платоспроможності», деякі з них навіть прирівнюють за значенням ці три поняття, але це потребує певного уточнення. Для кращого розуміння розглянемо підходи до визначень кредитоспроможності та платоспроможності юридичної особи (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи до визначення кредитоспроможності та платоспроможності*

Термін	Автор	Визначення
Платоспроможність	Постанова правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351.	Здатність боржника/контрагента банку здійснювати розрахунки за всіма видами своїх зобов'язань відповідно до умов договорів [4].
	Лавренова Г. А.	Здатність підприємства виконувати зовнішні зобов'язання, використовуючи свої активи, і чим більше загальні активи перевищують їх, тим вище ступінь платоспроможності [5, с. 97].
	Чернелевським Л. М.	Наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, яка потребує негайного погашення [6].
	Тарасенко Н. В.	Наявність у підприємства коштів для погашення ним у встановлений термін і в повному обсязі своїх боргових зобов'язань, які впливають із кредитних чи інших операцій грошового характеру [7].
Кредитоспроможність	Гиляровська Л. Т.	Можливість економічних суб'єктів ринкової економіки своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями у зв'язку з неминучою необхідністю погашення кредиту [8].
	Косова Т. Д.	Можливість позичальника за конкретних умов одержати кредит у повному обсязі й у визначений кредитним договором строк розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями перед банком або іншим кредитором [9].
	Лаврушин О. І.	Здатність позичальника повністю і в строк розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями (основний борг і відсотки) [10].
	Олійник О. О.	Спроможність і бажання позичальника у визначений кредитною угодою терміном і в повному обсязі розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями [11].

* Примітки: складено автором на основі джерел [4-11]

Так, група авторів під керівництвом Вітлінського В.В., даючи характеристику цим поняттям, зазначають, що кредитоспроможність є вужчим

поняттям, ніж платоспроможність, тобто кредитоспроможність характеризує можливість погашення лише позикової заборгованості [12, с. 76]. Погоджується з цим і Лагутін В.Д. вважаючи, що кредитоспроможність – поняття вужче, ніж платоспроможність, адже погашення позики – це лише один з видів заборгованості, яку може мати підприємство [13, с. 183]. Таким чином, автори вказують на підпорядкованість категорії «кредитоспроможність» категорії «платоспроможність».

Своєрідний погляд на взаємозв'язок і відмінність понять «кредитоспроможність» та «платоспроможність» висловлюють Валерій і Віктор Галасюки, які зазначають, що платоспроможність – це здатність підприємства виконувати зобов'язання. При цьому вказують, що свої зобов'язання підприємство може погасити не лише грошовими коштами, а й іншими видами активів – готовою продукцією, товарами тощо. На відміну від цього, кредитні зобов'язання позичальника перед банком мають погашатися виключно грошовими коштами [14, с. 55].

Кредитоспроможність – це невід'ємна складова діагностики юридичних осіб-позичальників банку. Необхідність оцінки кредитоспроможності позичальника обумовлюється рядом причин, а саме: законодавчо закріпленою вимогою здійснення оцінки кредитоспроможності при наданні кредиту позичальнику, потребою в зменшенні кредитного ризику та обсягу протермінованих позик у кредитному портфелі, для прогнозування здатності позичальника в майбутньому сплатити зобов'язання, реалізації поставлених господарських цілей позичальником та кредитором [15]. Оцінюючи кредитоспроможність позичальника, банки України керуються власними положеннями та методиками, в основу яких покладено методичні рекомендації НБУ, проте в той же час регулятор не забороняє банкам самостійно встановлювати додаткові критерії аналізу фінансового стану позичальника, що підвищують вимоги до показників з метою адекватної оцінки кредитних ризиків і належного контролю за ними.

Діагностика у широкому розумінні охоплює більше етапів, аніж

кредитоспроможність та платоспроможність, можна навіть сказати, що вони є складовими діагностики.

Нами було розроблено авторський підхід до визначення терміну «діагностика юридичних осіб-позичальників банку». Це не одноразовий акт, а безперервний процес здійснення аналізу з урахуванням факторів внутрішнього (оцінки економічного стану юридичної особи, визначення кредитоспроможності та платоспроможності підприємства, спостереження за фінансовим станом вже як дійсного позичальника банку та ймовірності настання банкрутства), та зовнішнього (частка галузі в економіці, місце на ринку, конкурентоспроможність, вплив сезонності, стан економіки тощо) середовища, за допомогою реалізації комплексу дослідницьких процедур, застосування сучасних методик та інструментів. Мета діагностики юридичних осіб-позичальників банку полягає в тому, щоб визначити спроможність здійснювати діяльність в майбутньому, відповідно і розраховуватися за кредитними зобов'язаннями перед банком. Тому з'ясовуючи спроможність на подальшу діяльність та розвиток бізнесу ми і визначаємо ймовірність банкрутства, а в результаті наскільки позичальник є ризиковим для неповерненості кредиту. На нашу думку, діагностика юридичних осіб-позичальників банку починається ще перед наданням кредиту і продовжується до моменту повної виплати даної заборгованості або ж до визначення банкрутства підприємства та продажу кредиту колекторській фірмі чи фінансовій компанії [1]. Також важливою складовою при реалізації діагностики юридичних осіб-позичальників банки є і ймовірність банкрутства компаній, адже це прямо впливає на повернення кредиту, якість кредитного портфеля банку та збільшення кредитного ризику. Відмінність між даними трьома поняттями розглянуто в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Відмінні риси термінів кредитоспроможності, платоспроможності та діагностики юридичних осіб-позичальників банку*

Ознаки/Термін	Кредитоспроможність	Платоспроможність	Діагностика
1. Визначення	Це можливість позичальника виконати взяті на себе кредитні зобов'язання у повному обсязі, тобто вчасно погасити кредит і виплатити нараховані відсотки.	Це здатність клієнта сплатити в зазначений період свої зобов'язання, платежі за минулий період і на конкретну дату.	Це процес здійснення аналізу позичальника, його внутрішнього і зовнішнього середовища, оцінка ймовірності банкрутства .
2. Оцінювання	Оцінює майбутні його зобов'язання, враховуючи при цьому можливість неповернення отриманих позикових коштів.	Оцінює поточний і минулий фінансовий стан клієнта.	Оцінює минулий, поточний і майбутній фінансовий стан клієнта.
3. Аналіз платежів	Прогнозує платоспроможність підприємства на термін кредиту.	Фіксує неплатежі за минулий період або яку-небудь іншу дату.	Аналізує минулі, поточні платежі та прогнозує фінансову поведінку в майбутньому .
4. Поняття	Поняття вужче у відмінності від платоспроможності.	Поняття, що вміщає в себе поняття кредитоспроможності	Поняття, що вміщає в себе поняття кредитоспроможності і платоспроможності.

*Примітка: складено автором

З березня 2020 р. почалася фінансова криза, спричинена пандемією коронавірусу, адже більшість компаній не мали змоги ефективно вести свою діяльність, більшість з них збанкрутували. Дана ситуація вплинула негативно на ведення бізнесу і на повернення кредиторської заборгованості банком. Національний банк впровадив систему антикризових заходів на час карантину, які зможуть забезпечити якісну і безперебійну роботу фінансової системи. До їх складу включаються і «карантинні канікули» - особливий пільговий період обслуговування кредитів в період дії карантину для населення та бізнесу, які значно потерпають через обмеження роботи та мають фінансові труднощі через дану ситуацію [16]. Банки завжди приділяли особливу увагу моделям ймовірності банкрутства позичальника, а в той час – це було надзвичай важливою складовою діагностики юридичних осіб-позичальників банку.

У науковій літературі існують різні підходи до прогнозування ймовірності

банкрутства підприємств, які можна поділити на чотири основні підходи: статистичні моделі, моделі штучного інтелекту, теоретичні моделі і методи фінансового аналізу. Найбільш поширеними моделями є статистичні, особливість яких полягає в тому, що головна увага приділяється можливим ознакам банкрутства. Найбільш широко застосовуються моделі на основі дискримінантного аналізу. Цей підхід полягає в аналізі співвідношення фінансових коефіцієнтів, побудові дискримінантної функції та розрахунку інтегрального показника Z , на основі якого з певною долею ймовірності можна передбачити банкрутство суб'єкта господарювання [17, с. 85].

Згідно з нормативними вимогами Національного банку України[4] для оцінки визначення ймовірності банкрутства позичальника, банки здійснюють оцінку фінансового стану боржника - юридичної особи шляхом розрахунку інтегрального показника фінансового стану боржника. Модель розрахунку інтегрального показника боржника - юридичної особи обирається залежно від виду його економічної діяльності, та належність до малого, середнього чи великого бізнесу, тому для кожного виду бізнесу існує своя модель розрахунку. Банк розраховує інтегральний показник із застосуванням логістичної моделі за такою формулою (див. формулу 1.1):

$$Z = \beta_0 + \sum_{i=1}^n \beta_i x_i \quad (1.1)$$

де Z - інтегральний показник; x_i - показники, що визначаються на підставі фінансових коефіцієнтів, розрахованих за даними фінансової звітності боржника - юридичної особи, з урахуванням установлених Національним банком діапазонів для кожного фінансового показника. До них належать 17 показників, серед яких є показники капіталу, загальної ліквідності, покриття боргом прибутком до оподаткування, швидкої ліквідності, оборотності запасів, покриття боргу валовим прибутком, заборгованості, оборотності кредиторської заборгованості, рентабельності операційної діяльності, поточної ліквідності, покриття боргу чистим доходом тощо. β_i - коефіцієнти логістичної моделі, що

визначаються з урахуванням вагомості зазначених показників; β_0 - вільний член логістичної моделі. Величини x_i , β_0 , β_i щороку актуалізуються Національним банком на підставі даних фінансової звітності боржників - юридичних осіб. Банк для актуалізації логістичної моделі подає до Національного банку дані про класифікацію боржників - юридичних осіб, а також дані їх фінансової звітності, за формою та в строки, установлені Національним банком [18]. Дана модель визначення ймовірності банкрутства має схожу структуру та складові, як і в моделях дискримінантного аналізу, які ми розглядали вище, проте ця методика є розширеною та побудована спеціально під українські підприємства, має розгалужену складну структуру.

Моделі на основі штучного інтелекту, особливості яких полягають в тому що навчання моделі на історичних даних значного обсягу, інформація береться з фінансової звітності підприємства, залежать від комп'ютерних потужностей та технологій. У останнє десятиліття дані види моделей одержали широке застосування у аналізі економічних даних та передбаченні економічних проблем суб'єктів господарювання. Моделі на основі ринкових показників набувають все більш широкого значення для аналізу банкрутства господарюючих суб'єктів. Підґрунтям цього методу вважається ідея про те, що ймовірність дефолту позичальників банку має циклічний характер і зростає під час економічної рецесії. Моделі дискримінантного аналізу мають високу ймовірність оцінки і досить дієві на практиці. Ці моделі можна використовувати з певною корекцією як окремо, так і в сукупності для підтвердження результатів [17, с. 85-87].

Схема діагностики та етапи її проведення є аналогічними та схожими для усіх банків, проте кожен з банків має безліч особливостей. Цю процедуру можна розділити на два основні періоди: до видачі кредиту (підготовчий та основний етапи) та після (заклучний етап) (див. рис. 1.1) Етапи процесу діагностики наведено на (рис.1.1)[19].

Так, підготовчий етап складається з: оцінювання кредитоспроможності позичальника, оцінки фінансового стану позичальника, визначення застави/забезпечення/поруки. Основний етап характеризується: аналізом

позичальника менеджером з кредитних ризиків, прийняттям рішення щодо надання кредиту. У заключний етап входять такі процеси як: супроводження кредиту (контроль за цільовим використанням коштів, збереження застави майна, виконання усіх умов кредитного договору), повернення кредиту і сплата процентів за користування ним (контроль за своєчасною сплатою, контроль за фінансовим станом позичальників) [19, с. 115].

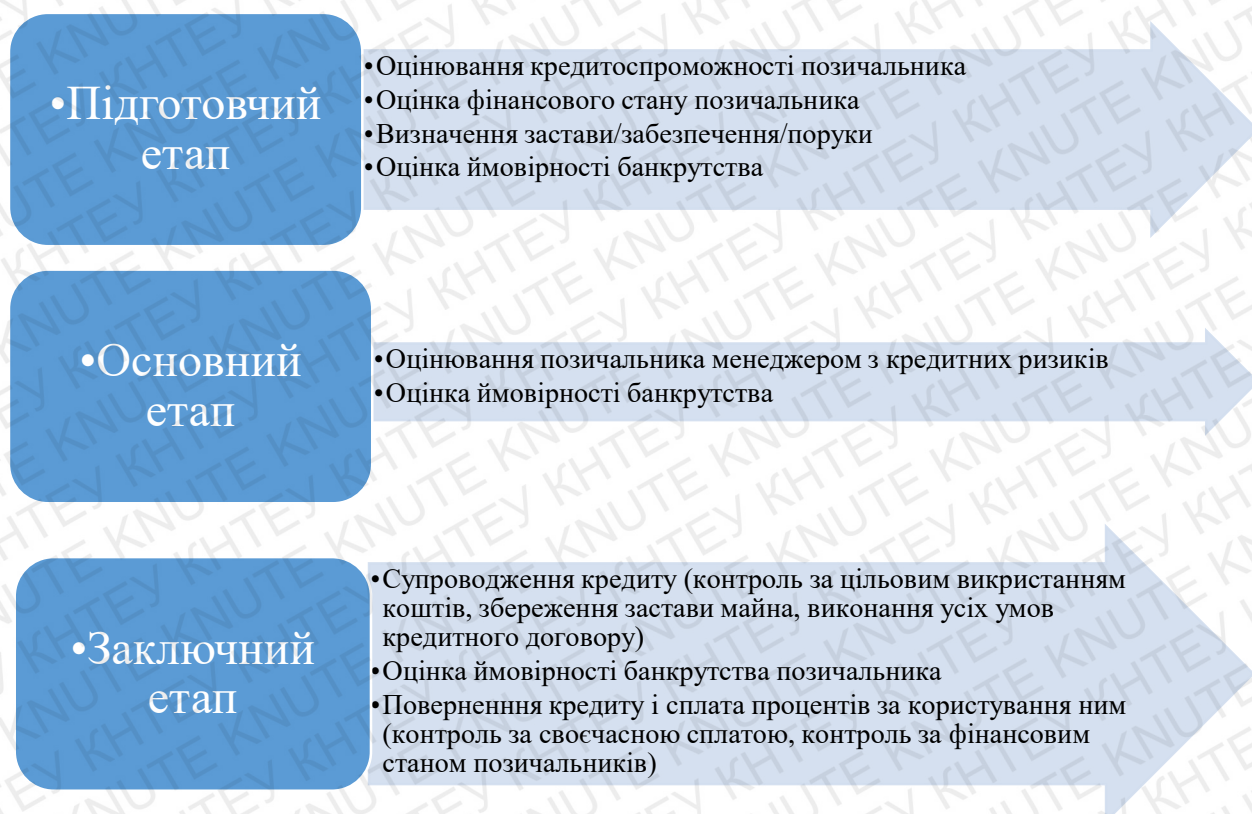

Рис. 1.1 Етапи процесу діагностики юридичних-осіб позичальників банку*

*Примітка: складено автором за джерелом: [19].

Кожний етап містить оцінку ймовірності банкрутства підприємства (на підготовчому здійснює менеджер, який приймає заявку по кредиту, на основному - менеджер з кредитних ризиків, на заключному – менеджер з супроводження кредиту).

Отже, кредитні операції приносять банківським установам значну частину прибутку, звичайно, даний вид операцій пов'язаний із кредитним ризиком, що може призвести до значних втрат у разі банкрутства позичальника чи при невчасному його поверненні. Велика частка юридичних осіб прагнуть одержати позикові кошти для розвитку бізнесу, тому пошукефективних методик

діагностики позичальників для банків є надзвичайно важливим.

Проведені дослідження показали, що у кожного банку існує власна методика діагностики юридичних осіб - позичальників, у якій визначено основні кількісні та якісні показники, що враховуються при оцінці кредитоспроможності підприємств; процедури визначення рейтингу клієнта; спостереження за фінансовим станом боржника, ймовірністю його банкрутства чи навпаки успішного закриття кредиторської заборгованості та шляхи взаємодії з даним клієнтом у майбутньому.

У теперішній час банками використовуються сучасні швидкі програми експрес-аналізу фінансового стану підприємств (оцінюється за такими показниками: оборотність активів, запасів, дебіторської заборгованості, кредиторської заборгованості, частки власного капіталу в активах, спроможність виплачувати кредит тощо), які також за декілька хвилин перевіряють кредитну історію, операційні ризики та відразу створюється інформаційна клієнтська база, що містить інформацію про кредитну історію позичальника, його ділову репутацію, стан рахунків та ін.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ІСНУЮЧОЇ ПРАКТИКИ ДІАГНОСТИКИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ-ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКУ

2.1 Дослідження методичних засад діагностики юридичних осіб-позичальників АТ «Райффайзен Банк Аваль»

В якості об'єкта дослідження по темі випускної кваліфікаційної роботи нами обраний АТ «Райффайзен Банк Аваль». Це банк з іноземним капіталом, який працює на ринку України з 1992 року, 2005 року є частиною банківської групи «Райффайзен Банк Інтернаціональ АГ». Кредитний портфель перевищує 50% в активах досліджуваного банку. Частка кредитів, наданих суб'єктам господарювання складає 86 % у кредитному портфелі банку. У 2017-2020 роках банк стабільно демонструє прибуткову діяльність. Перелічене визначило передумови для дослідження методів та інструментарію діагностики майбутніх та існуючих позичальників – юридичних осіб названого банку.

АТ «Райффайзен Банк Аваль» здійснює діагностику позичальника згідно з положенням «Про визначення підходів щодо оцінки фінансового стану позичальників» та «Про оцінку кредитного ризику позичальника- юридичної особи». При здійсненні оцінки фінансового стану клієнта враховуються як основні, так і додаткові (суб'єктивні) показники діяльності клієнта. До основних показників діяльності клієнта відносять: показники фінансового стану (показники ліквідності, показники фінансової стійкості); показники фінансово-економічної діяльності, які розглядаються в динаміці (показники рентабельності, коефіцієнт валового прибутку, коефіцієнти оборотності); обороти за рахунками клієнта та кредитна історія клієнта. Додаткові показники діяльності клієнта: місцезнаходження клієнта (фактичне), термін існування підприємства, наявність сезонності, наявність нерухомості, торгівельної мережі, зареєстрованої торгівельної марки, сила позиції на ринку, диверсифікація

діяльності, контрагенти, наявність постійної валютної виручки, рівень менеджменту, причетність позичальника до судових розглядів[20]. Відповідно до нормативних вимог НБУ [4] також здійснюється сегментація за розміром та видом діяльності компанії додатково за показниками капіталу, заборгованості, частки неопераційних елементів балансу.

Положення «Про оцінку кредитного ризику позичальника – юридичної особи», яке визначає порядок ідентифікації та оцінки кредитних ризиків позичальників – юридичних осіб є обов'язковим для застосування підрозділами банку, які відповідають за оцінку кредитних ризиків. Основне завдання ідентифікації та оцінки кредитних ризиків – мінімізація розміру можливих втрат від кредитних операцій банку. Основною метою ідентифікації кредитного ризику є визначення факторів, які можуть розглядатися як потенційні джерела ризику, тобто факторів, які можуть призвести до неможливості або небажання позичальника розрахуватись за кредит [21].

Оцінка ризику позичальника - юридичної особи здійснюється з метою з'ясування можливого впливу організації бізнесу підприємства на його потенційну здатність відповідати по своїх зобов'язаннях, в тому числі за банківськими кредитами. Обов'язковими напрямками ідентифікації ризику позичальника – юридичної особи є аналіз каналів продажу, аналіз каналів закупок, аналіз операційного та фінансового циклу, аналіз впливу споріднених структур на бізнес позичальника, аналіз ринку забезпечення. Ідентифікація та оцінка ринкового ризику позичальника проводиться з метою виявлення можливих негативних або позитивних факторів, що можуть вплинути на кредитоспроможність позичальника. Аналіз ринкового ризику підприємства включає в себе наступні основні напрямки: оцінка рівня державного регулювання ринку, оцінка рівня конкуренції на ринку, оцінка потенціалу ринку, аналіз залежності від зовнішніх ринків, оцінка сезонності ринку [22, с. 263-264].

Фінансова діагностика позичальника-юридичної особи включає в себе наступні складові: розрахунок аналітичних форм на базі фінансової звітності підприємства та їх інтерпретація; горизонтальний аналіз фінансової звітності та

відповідних аналітичних форм; вертикальний аналіз фінансової звітності та відповідних аналітичних форма; коефіцієнтний аналіз фінансової звітності; аналіз операційного та фінансового циклу підприємства [22, с. 264].

В АТ «Райффайзен Банк Аваль» вдалося дослідити вимоги до розрахунку та аналізу фінансових показників і порівняти із мінімальними нормативними вимогами НБУ [18]. Для розрахунку фінансової стабільності підприємства згідно положення «Про визначення підходів для оцінки фінансового стану позичальників-юридичних осіб» АТ «Райффайзен Банк Аваль» використовує наступні фінансові коефіцієнти:

1) Коефіцієнт загальної ліквідності, який показує чи достатньо у позичальника обігових коштів задля швидкого погашення усіх своїх короткострокових зобов'язань, дорівнює співвідношенню оборотних активів до короткострокових зобов'язань. Нормативне значення для фінансування оборотного капіталу більше або рівне 1. Так, за Постановою НБУ № 351 даний показник характеризує спроможність підприємства покривати короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів.

2) Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує на скільки у підприємства (підприємця) вистачає грошей (високоліквідних активів) для миттєвого погашення всіх своїх короткострокових зобов'язань, розраховується як співвідношення високоліквідних активів до короткострокових пасивів, оптимальне значення менше 0. За Постановою №351 даний показник має назву показника швидкої ліквідності та характеризує спроможність підприємства покривати короткострокові зобов'язання за рахунок високоліквідних активів.

3) Частка власного капіталу визначає питому вагу власного капіталу в пасивах і характеризує рівень фінансової залежності від кредиторів, дає інформацію щодо довгострокової стабільності клієнта, чим більше строк кредитування, тим важливіший даний показник, дорівнює співвідношенню власного капіталу до валюти балансу. Нормативне значення більше або рівне 0,5.

4) Коефіцієнт обслуговування боргу (DSCR) показує спроможність клієнта обслуговувати борг, дорівнює відношенню величини прибутку до сплати

відсотків, податків та нарахування амортизаційних відрахувань до платежі по кредитах (відсотки і тіло по діючим та запитуваним). Нормативне значення більше 1,2. За Постановою НБУ даний показник має бути більшим або рівним 1 в залежності від класу позичальника.

5) Коефіцієнт маневреності подає інформацію про обсяг власних оборотних коштів у діяльності підприємства, а саме яка частина власного капіталу спрямована на оборотні кошти, дорівнює співвідношенню різниці власних коштів та основних коштів до власних коштів. Нормативне значення більше 0, при негативному значенні коефіцієнта варто звернути увагу на структуру основних фондів. Даний показник має більш жорсткіше значення при розрахунку для позичальників АТ «Райффайзен Банк Аваль».

б) Співвідношення між сумою оборотних коштів і сумою кредиту, подає інформацію про те, наскільки оборотні кошти покривають суму кредиту. Відіграє важливу роль при фінансуванні оборотних коштів, тоді цей показник повинен бути не менше 1, тобто розмір кредиту на фінансування оборотних коштів не може перевищувати розмір оборотних коштів. Даний коефіцієнт може бути менше 1 при кредитуванні на придбання основних коштів або в бізнес, що надає послуги [1].

Внутрішній рейтинг клієнта-позичальника банку є визначальним при здійсненні діагностики юридичних осіб-позичальників банку. Рейтинг – розрахунковий показник кредитоспроможності клієнта, який використовується для оцінки ймовірності дефолту клієнта. Також дана процедура здатна надати банківську оцінку спроможності підприємства покривати надані зобов'язання. Так, даний рейтинг розраховується за допомогою спеціально розробленої моделі автоматизовано, яка базується на якісних та кількісних показниках.

До якісних показників належать:

- Оцінка якості управління (наявна кредитна історія в банках та в АТ «Райффайзен Банк Аваль» зокрема, чи була наявна прострочка за минулими кредитами, якість минулих кредитів, структура компанії, пов'язані компанії, рівень управління бізнесом);

- Галузь діяльності (ризик галузі, сезонність та залежність від інших факторів, рівень розвитку галузі);
- Місце на ринку (аналіз покупців та постачальників, наявність рухомого та нерухомого майна компанії, вік компанії, наявність заборгованості за податками, обтяження);
- Фінансова залежність від контрагентів (дебіторська та кредиторська заборгованість);
- Ділові відносини з банком (чи є клієнтом банку, на яких умовах обслуговується, обороти та залишки по рахунку, якими послугами користується).

До кількісних показників належать:

- Рентабельність власного капіталу покаже ефективність власного капіталу компанії, визначається як співвідношення отриманого прибутку до власного капіталу;
- Рівень приросту доходу, який вказує на позитивні чи негативні зміни в виручці від бізнес-діяльності, дорівнює співвідношенню виручки звітного періоду до виручки попереднього періоду;
- Співвідношення поточних зобов'язань до всього зобов'язань;
- Рівень дебіторської заборгованості в доходах компанії [23].

За результатами даних показників Клієнт отримує відповідний рейтинг. На відміну від даних Постанови НБУ №351, в якій зазначено 10 класів позичальника, даний банк має більш розширений діапазон із 7 шкалами рейтингу розділену всього на 13 класів (див. дод. А): починається із шкалою рейтингу 4В із діапазоном PD від 0,030% до 0,469% (за Постановою початкова межа PD починається з 0,005 і в залежності від виду діяльності визначається верхня межа), 6,7,8 шкали поділяються всередині ще на три класи, останній клас 10А із значенням у 100% і означає дефолт підприємства (За Постановою 10 клас значення PD дорівнює 1,0).

Окрім рейтингування, для нероздільного сегменту розроблено систему раннього попередження, на основі якої регулярно переглядається ризик-статус

клієнтів. Він присвоюється кожному клієнту, що вже має заборгованість за активними операціями перед банком. Ризик-статус надає можливість групування позичальників у чотири групи ризиків, залежно від яких впроваджуються чітко регламентовані стратегії щодо подальшої співпраці з ними. Можливі такі Ризик-статуси клієнта:

- Standart – не притаманне погіршення фінансової та господарської діяльності клієнта та заходів банк ніяких не застосовує;
- Pre – workout – підвищений ризик присутній, але клієнт не є проблемним, банк повинен усунути причини виникнення проблемних сигналів та переглянути ліміти з метою покращення позиції банку;
- Ere workout – клієнт із значним ризиком дефолту, банк має миттєво здійснити реструктуризацію, мінімізацію заборгованості/ризиків, перегляд бізнес-стосунків;
- Last workout - у клієнта наявні суттєві правові або економічні проблеми, відсутня або невеликі можливості відновлення платоспроможності, банк обирає стратегію погашення заборгованості, максимальне повернення кредитних коштів.

Для нероздрібних клієнтів банк активно використовує заставу для зниження кредитного ризику. Застава є потенційним джерелом погашення кредиту [25; 26]. Кожне рішення про те, чи надати кредит, супроводжується всебічним кредитним аналізом, що знижує кредитний ризик та підвищує якість кредитного портфеля банку. Банк вживає низку заходів, щоб гарантувати погашення кредитів. Після надання кредиту підрозділ кредитних ризиків у межах визначених функцій несуть відповідальність за управління кожним кредитом та кредитним портфелем загалом, що включає постійний аналіз якості кредитів на продуктовому рівні, сегментація портфеля за різними складовими, контроль фінансового стану позичальника, контроль встановлених тригерів, дотримання позичальником положень, встановлених кредитними договорами, а також надання рекомендацій щодо подальшої співпраці з клієнтом. Такий контроль забезпечує виявлення на ранніх стадіях ознак того, що у позичальника

виникли фінансові труднощі з погашенням кредиту, що дозволяє максимізувати вплив коригувальних дій банку та знизити можливі збитки.

Кредитні ризики, у свою чергу, включають: ризик контрагента (ризик дефолту) та ризик країни. Ризик контрагента стосується негативних наслідків, пов'язаних із дефолтом або погіршенням кредитоспроможності контрагента з кредитних операцій. Ризик контрагента тісно пов'язаний з іншими, більш конкретними видами ризику, такими як: ризик концентрації (через значну заборгованість, концентрацію в певному секторі економіки, концентрацію дочірніх чи афілійованих компаній), ризик розміщення та ризик розрахунків (ризик того, що розрахунки за угодами будуть відбуватися не так, як очікувалося). Ризик дефолту – це ризик того, що контрагент не зможе виконати фінансові зобов'язання, зазначені в угоді, через його дефолт. Економічні втрати у разі дефолту залежать від декількох факторів, а саме таких: вид продукту, наявні гарантії, вартість забезпечення і черговість права стягнення заборгованості за рахунок застави [27-31].

Ризик країни – це ризик того, що контрагент не зможе виконувати свої зобов'язання перед нерезидентами через політичні й економічні події в країні його перебування. Він включає не лише політичний ризик, пов'язаний з міжнародними операціями, але й ризики, спричинені погіршенням економічної ситуації в країні (економічний ризик).

Одним із основних способів оцінки кредитного ризику є аналіз платоспроможності та кредитоспроможності кожного потенційного позичальника на основі методу фінансових коефіцієнтів, затверджених нормативними документами банку. Оцінка кредитного ризику здійснюється у банку і на індивідуальній, і на портфельній основі шляхом аналізу кількісних та якісних показників. Банком розроблено процедуру перевірки кредитної якості з тим, щоб забезпечити завчасне виявлення можливих змін у кредитоспроможності контрагентів, включаючи періодичний перегляд розміру забезпечення. Для зменшення кредитних ризиків банк встановлює обмеження і доводить їх до виконавців за допомогою політик, положень, стандартів та

процедур, які визначають обов'язки і повноваження працівників. Кредитні політики розробляються для кожного бізнес-сегменту клієнтів банку з урахуванням географічної та галузевої концентрації цільового ринку кредитування та їхньої економічної специфіки.

Кредити списуються за рахунок резерву, якщо вже немає реальної перспективи відшкодування у найближчому часі, а все забезпечення було реалізовано чи передано Банку. Якщо у наступному році сума очікуваного збитку від зменшення корисності зростає або знижується й таке збільшення чи зниження може бути об'єктивно пов'язане з подією, що відбулася після визнання збитку від зменшення корисності, то раніше визнаний збиток від зменшення корисності зростає чи зменшується шляхом коригування рахунку резерву. Якщо списання пізніше відновлюється, то відповідна сума відновлення відображається у Консолідованому звіті про прибутки та збитки.

Резерв під очікувані кредитні збитки оцінюється в сумі кредитних збитків за весь строк дії фінансового інструменту, якщо кредитний ризик за даним фінансовим інструментом значно збільшився з дати його первісного визнання. В іншому разі резерв під очікувані кредитні збитки оцінюється в сумі, що дорівнює 12-місячним очікуваним кредитним збиткам. Національний банк відносить фінансові інструменти до однієї із таких стадій зменшення корисності:

- перша стадія зменшення корисності (стадія 1) – фінансові інструменти, для яких на звітну дату не відбулося значного збільшення кредитного ризику з дати їхпервісного визнання;
- друга стадія зменшення корисності (стадія 2) – фінансові інструменти, для яких на звітну дату відбулося значне збільшення кредитного ризику з дати первісного визнання, але немає наявних об'єктивних свідчень зменшення корисності;
- третя стадія зменшення корисності (стадія 3) – фінансові інструменти, для яких на звітну дату є об'єктивні свідчення зменшення корисності [32].

Первісно знецінені фінансові активи – фінансові активи за якими на дату

первісного визнання є об'єктивні свідчення зменшення корисності. На дату операції фінансові активи, за винятком придбаних або створених первісно знецінених фінансових активів, належать до першої стадії зменшення корисності. Залежно від стадії зменшення корисності для фінансових активів формуються резерви під очікувані кредитні збитки сумі очікуваних кредитних збитків:

- за період 12 місяців – для фінансових активів, які перебувають на першій стадії зменшення корисності;
- за весь строк дії фінансового інструменту – для фінансових активів, які перебувають на другій або третій стадії зменшення корисності [33].

Банк намагається, по можливості, замість звернення щодо стягнення застави, переглядати умови кредитів, наприклад, продовжувати строки погашення та погоджує нові умови кредитування (реструктуризація) [34]. Керівництво АТ «Райффайзен Банк Аваль» постійно аналізує реструктуризовані кредити з тим, щоб переконатись у дотриманні всіх критеріїв та можливості здійснення майбутніх платежів. Такі кредити продовжують оцінюватись на предмет зменшення корисності на індивідуальній чи сукупній основі, а їх відновлювальна вартість розраховується з використанням первісної або поточної ефективної процентної ставки за кредитом.

Банк використовує кількісні критерії як основний показник суттєвого збільшення кредитного ризику для всіх матеріальних портфельів та додатково якісні критерії такі як прострочення оплати протягом 30 днів або проведення реструктуризації внаслідок фінансових труднощів щодо певної заборгованості в якості допоміжних критеріїв. Для присвоєння стадії для оцінки очікуваних кредитних збитків на підставі кількісних критеріїв Банк порівнює криву ймовірності настання дефолту протягом усього строку дії інструмента за станом на дату оцінки з прогнозною кривою ймовірності настання дефолту протягом усього строку дії інструмента за станом на дату первісного визнання. Беручи до уваги відмінності між продуктами роздрібного та нероздрібного бізнесу, методи оцінки можливого суттєвого збільшення кредитного ризику також дещо відрізняються.

Для нероздрібного бізнесу порівнянність кривих ймовірностей настання дефолту досягається проведенням аналізу на рівні окремих показників ймовірності. Вважається, що відбулося значне збільшення кредитного ризику у разі відносного збільшення ймовірності настання дефолту до 250% (в 2,5 рази) або більше. Для довгострокових інструментів поріг в 250% зменшується з метою врахування ефекту від терміну.

Переведення до Стадії 2 відбувається, коли виконуються наступні критерії:

- наявні негативні індикатори зовнішнього ринку;
- відбулися зміни умов договору, що може негативно вплинути на результати діяльності позичальника;
- було змінено підхід до управління діяльністю позичальника, що може негативно вплинути на її результати;
- застосовується експертне судження Банку щодо наявності індикатора суттєвого збільшення кредитного ризику.

Оцінка суттєвого збільшення кредитного ризику враховує прогностичні дані та проводиться щоквартально на рівні окремих угод для всіх портфелів нероздрібного бізнесу Банку: корпоративного, кредитних установ та державного.

Для розрахунку очікуваних кредитних збитків Банк використовує те ж визначення дефолту, що і для внутрішнього управління кредитним ризиком. Дефолт оцінюється, використовуючи кількісні та якісні тригери. По-перше, вважається, що позичальник перебуває у дефолті, якщо він має прострочення оплати більше ніж на 90 днів за суттєвим борговим зобов'язанням. Припущення про те, що фінансові активи, які прострочені більш ніж на 90 днів, мають бути переведені до Стадії 3 не скасовується.

По-друге, вважається, що позичальник перебуває у дефолті, якщо він відповідає критеріям неплатоспроможності, які передбачають, що позичальник зазнає значних фінансових труднощів та навряд чиздійснить сплату за будь-яким зі своїх кредитних зобов'язань в повному обсязі.

Кредитне зобов'язання перестає вважатись дефолтним після закінчення випробувального строку тривалістю щонайменше три місяці (щонайменше шість

місяців після вимушеної реструктуризації заборгованості клієнтароздрібного бізнесу), якщо протягом такого періоду клієнт забезпечив хорошу платіжну дисципліну та були відсутні будь-які інші індикатори неплатоспроможності [27-31].

Загалом ймовірність настання дефолту протягом усього строку дії інструменту розраховується з використанням, в якості початкової точки, нормативної ймовірності настання дефолту протягом наступних 12 місяців, до здійснення будь-яких коригувань згідно з консервативним підходом. Після цього використовуються різні статистичні методи для оцінки того, як буде змінюватись ймовірність настання дефолту протягом строку дії кредиту або портфеля кредитів, починаючи від дати первісного визнання. Ймовірність настання дефолту базується на історичних даних та параметричних функціях. Для оцінки ймовірності настання дефолту щодо непогашеної кредитної заборгованості використовуються різні моделі. Так за корпоративними клієнтами визначення ймовірності настання дефолту здійснюється, використовуючи параметричну модель виживання (розподіл Вейбулла); прогнозна інформація враховується при розрахунку ймовірності настання дефолту за допомогою однофакторної моделі Васічека (Vasicek); калібрування рівнів ймовірності настання дефолту базується на методології Каплана Мейєра з використанням коригування вилученням

Очікуваний кредитний збиток це добуток ймовірності дефолту, розміру збитку у випадку дефолту та заборгованості під ризиком дефолту, помножений на ймовірність ненастання дефолту до врахованого періоду. Це відображається функцією виживання S . Такий розрахунок показує майбутні значення очікуваних кредитних збитків, які потім дисконтуються на звітну дату та підсумовуються. Розрахункові значення очікуваних кредитних збитків потім зважуються за прогнозним сценарієм. Для портфелів нероздрібного бізнесу на Стадії 3 в більшості випадків резерви оцінюються на індивідуальній основі. Для резервів під очікувані кредитні збитки, що розраховуються згідно з моделями на сукупній основі виконується групування заборгованості за подібними характеристиками кредитного ризику таким чином, щоб заборгованість в рамках кожної групи була

схожою. Характеристики кредитного ризику заборгованості нероздрібного бізнесу, групуються за продуктами та використовуються в якості параметрів при розрахунку розміру збитку у випадку настання дефолту та заборгованості під ризиком дефолту.

Оцінка суттєвого збільшення кредитного ризику та розрахунок очікуваних кредитних збитків враховують прогнозну інформацію. Банк здійснив аналіз та визначив основні економічні показники, що впливають на кредитний ризик та очікувані кредитні збитки для кожного портфеля. Ці економічні показники та їх вплив на показники ймовірність дефолту, розміру збитку у випадку дефолту та заборгованості під ризиком дефолту залежать від категорії. Прогноз цих економічних даних («базовий економічний сценарій») здійснюється щоквартально та забезпечує кращу оцінку економіки на наступні три роки. У доповнення до базового економічного сценарію також оцінюється оптимістичний результат та песимістичний результат для забезпечення нелінійності. Банк дійшов висновку, що три сценарії, або менше належним чином охоплюють нелінійність. У разі потенційного негативного або позитивного прогнозного нахилу окремих макроекономічних показників може бути здійснена корекція. Зважені очікувані кредитні збитки, визначаються шляхом застосування кожного зі сценаріїв до відповідної моделі очікуваних кредитних збитків та множенням отриманого результату на коефіцієнт зважування відповідного сценарію. Найбільш важливими припущеннями, до зміни яких є чутливим розрахунок резервів під очікувані кредитні збитки, є: валовий внутрішній продукт (всі портфелі) та рівень безробіття (всі портфелі).

2.2 Кількісний та якісний аналіз кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк Аваль»

З метою оцінки адекватності (ефективності) методичних підходів, які використовує АТ «Райффайзен Банк Аваль» при проведенні діагностики юридичних осіб – позичальників банку нами було проведено кількісний та якісний аналіз кредитного портфеля банку за допомогою таких індикаторів як динаміки, структури кредитного портфеля, резервів, змін відсоткових ставок, розрахунків коефіцієнта ефективності управління кредитним портфелем.

Кредитний портфель — це сукупність усіх кредитів, наданих банком для одержання доходів. У структурі банківського балансу кредитний портфель розглядається як складова активів банку, що характеризується показниками доходності й відповідним рівнем ризику [35, с. 86].

Лідером із найнадійніших банків України у 2020 році є АТ «Райффайзен Банк Аваль», займає третю сходинку як один із найнадійніших банків для юридичних осіб, є другим за прибутковістю [36]. Банк пропонує широкий перелік стандартних та новітніх банківських послуг, якими користуються понад 2,5 млн клієнтів [37].

У табл. 2.2.1 нами було проведено розрахунок частки кредитів клієнтам в активах за 2016-2020 рр., аналіз якої показує, що протягом даного періоду спостерігається позитивна динаміка до збільшення та частка кредитів клієнтам займають майже половину. Зростання активів банку відбулося за рахунок приросту нових кредитів, виданих юридичним особам та приватним клієнтам. Найбільшого значення частки кредитів в активах набуло в 2019 році та дорівнює 64,1 %. За останні п'ять років банк показує стабільну тенденцію до зростання всіх показників. Тобто, це підтверджує той факт, що кредитування посідає вирішальну роль у діяльності банку та є основною складовою структури активів та валюти балансу.

Таблиця 2.2.1

**Частка кредитів клієнтам в активах АТ «Райффайзен банк Аваль»
за 2016-2020 рр. (станом на 01.01.)***

Показник/ Дата, станом на 01.01.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Активи, тис грн	53 573 225	57 364 637	67 016 816	73 800 833	82 786 248
Кредити клієнтам, тис грн	26 372 838	27 923 626	37 348 686	47 317 516	47 352 398
Частка кредитів клієнтам в активах, %	49,2	48,7	55,7	64,1	57,2

* Примітка: складено автором на основі джерел [27-31]

Далі проаналізуємо детальніше динаміку показників кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк Аваль» протягом останніх п`яти років (див. дод. Б та рис. 2.2.1). При аналізі динаміки кредитного портфеля слід виокремлювати окремо такий показник як балансову вартість кредитів - кредити клієнтам за мінусом резервів та валову балансову вартість – кредити до вирахування резервів. Адже кредити клієнтам за мінусом резервів за проаналізований період зростали з кожним роком майже на 25-30%, окрім 2016-2017 рр., коли даний показник збільшився лише на 6%. Проте кредити клієнтам із урахуванням резервів не мали чіткої тенденції, так як в 2018 році вони зменшилися на 17%, тобто з 57074000 тис грн до 44755000 тис грн. Потім було поступове зростання показника на 16% і знову скорочення на 3%. Загалом, всі показники кредитного портфеля зростають, окрім обсягів кредитування фізичних осіб, стрімке падіння яких спостерігалось протягом 2017-2018 рр. на 52%. У цей період значно зменшилися і обсяги резервів на 72%. Кредитування малих та мікро-підприємств також до 2018р. спостерігався спад приблизно на 21%, а потім зросли обсяги на 18% та 45% відповідно.

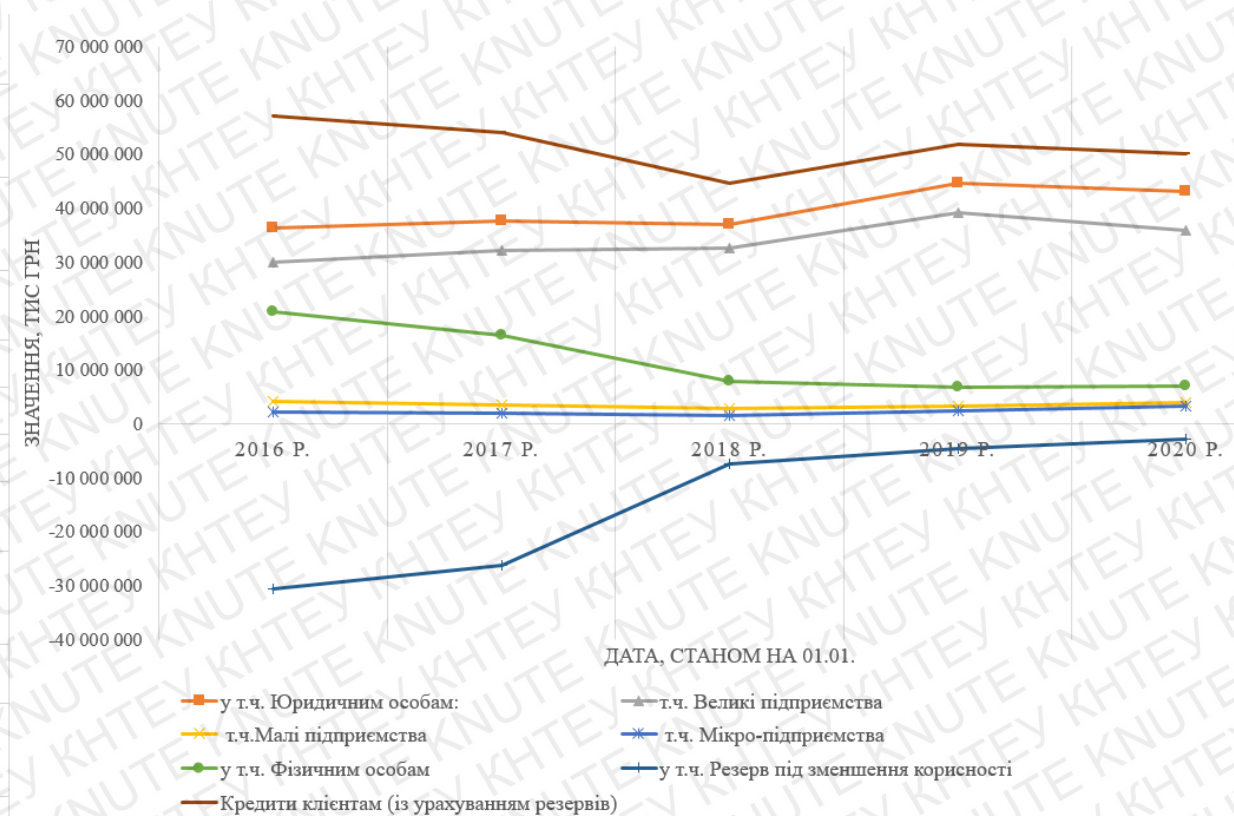

Рис. 2.2.1 Динаміка показників кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк Аваль» у 2016-2020 рр. (станом на 01.01)*

*Примітка: розраховано і побудовано автором за дод. Б та на основі джерел [27-31]

При якісному аналізі кредитного портфелю будь-якого банку важливу роль займає його структура, адже можна зробити висновок про орієнтованість на певний сегмент клієнтів чи універсальність, зміни стратегій та цілей тощо. АТ «Райффайзен Банк Аваль» виділяє такі складові кредитного портфеля: кредити юридичних осіб, що в свою чергу поділяються на великі підприємства, малі та мікро підприємства; кредити фізичним особам та резерви під зменшення корисності. Так, за дод. В та рис. 2.2.2 було проведено розрахунки показників зміни структури кредитного портфеля протягом 2016-2020рр. Аналіз даного матеріалу показує, що найбільшу частку у структурі кредитного портфеля (балансова вартість кредитів) займають кредити юридичних осіб (95% - станом на 01.01.2019 р.), а саме 83 % з них - великі підприємства. Усі складові структури кредитного портфеля зменшувалися протягом проаналізованого періоду:

- кредити юридичним особам з 138% до 95% (на 43 п.п.), у т.ч. великі підприємства на 31 п.п. з 114% до 83%, малі підприємства на 9 п.п. з 16

- % до 7% та мікро-підприємства на 3 п.п. з 8% до 5%;
- кредити фізичним особам з 79 % до 15% на 64 п.п.;
- резерви під зменшення корисності з -116% до -10% на 106 п.п.

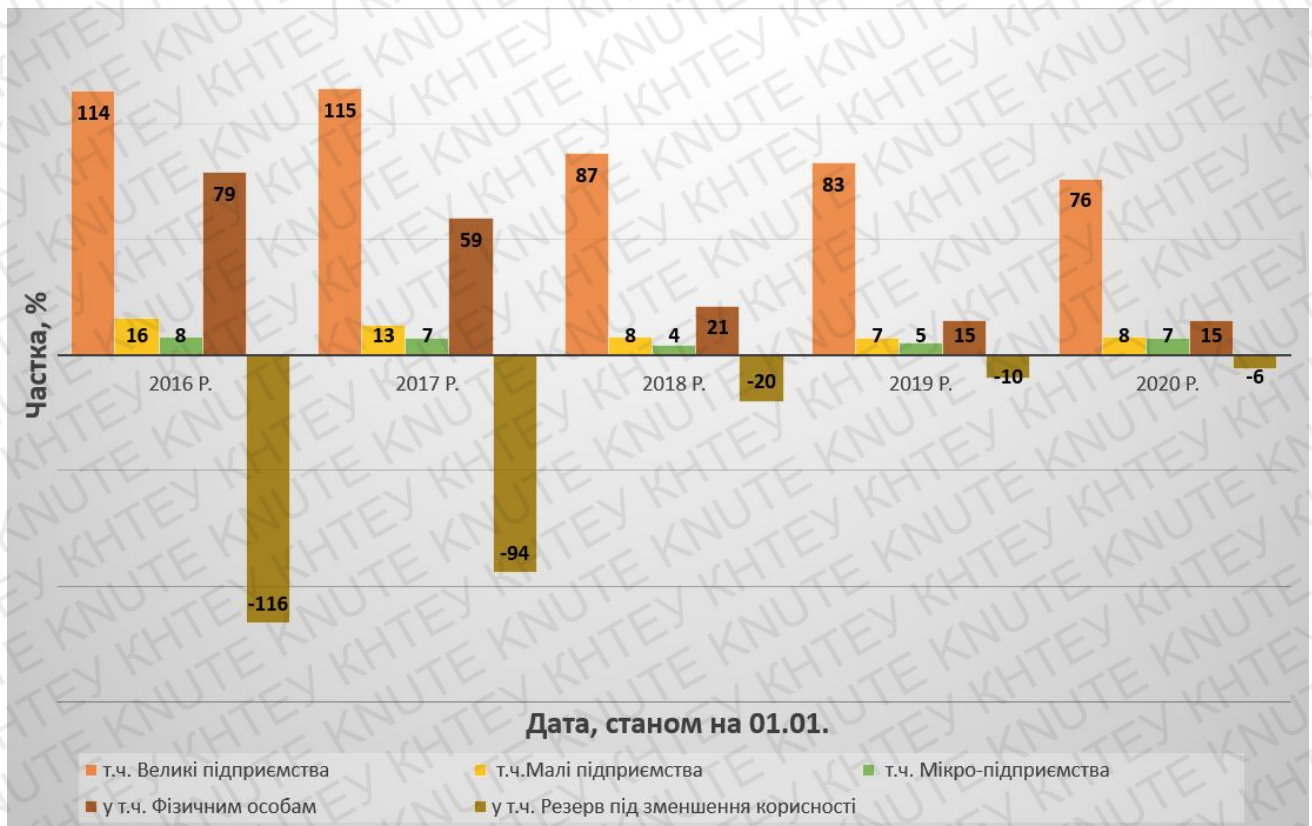

Рис. 2.2.2 Структура кредитного портфелю для частки в структурі кредитів клієнтам за мінусом резервів за 2016-2020 рр. (станом на 01.01.)*

*Примітка: розраховано і побудовано автором за дод. В та на основі джерел [27-31]

Банк універсальний, адже здійснює кредитування як юридичних так і фізичних осіб, але слід відмітити, що левову частку займають кредити надані великим підприємствам.

Аналіз динаміки таких показників фінансових результатів АТ «Райффайзен Банк Аваль» як: процентні доходи від наданих кредитів клієнтам, процентні доходи, чисті процентні доходи та прибуток за рік проведено в дод. Г та рис. 2.2.3. З даного дослідження можемо зробити такі висновки:

- загалом, всі показники характеризуються позитивною динамікою до зростання до 2019 року включно, в 2020 році спостерігається невеликий спад прибутку на 9%, а чистих процентних доходів на 1%;
- процентні доходи від наданих кредитів клієнтам в період 2018-2019

пр. зросли на 35%, а згодом – на 12%;

- процентні доходи усього також протягом 2018-2019 рр. мали найбільше значення та збільшилися на 25%, а за 2020р. лише на 11%;
- процентні витрати за 2018-2019 рр. збільшилися на 27%, а потім – на 50%;
- чисті процентні доходи протягом 2016-2017рр. збільшилися на 19%, потім на 17%, протягом 2018-2019рр. – на 25% і лише за 2019-2020 рр. зменшилися на 1% за рахунок не такого великого зростання процентних доходів;
- прибуток за 2016-2017 рр. зріс майже у два рази, згодом на 43% і протягом 2019-2020 рр. знизився на 9%.

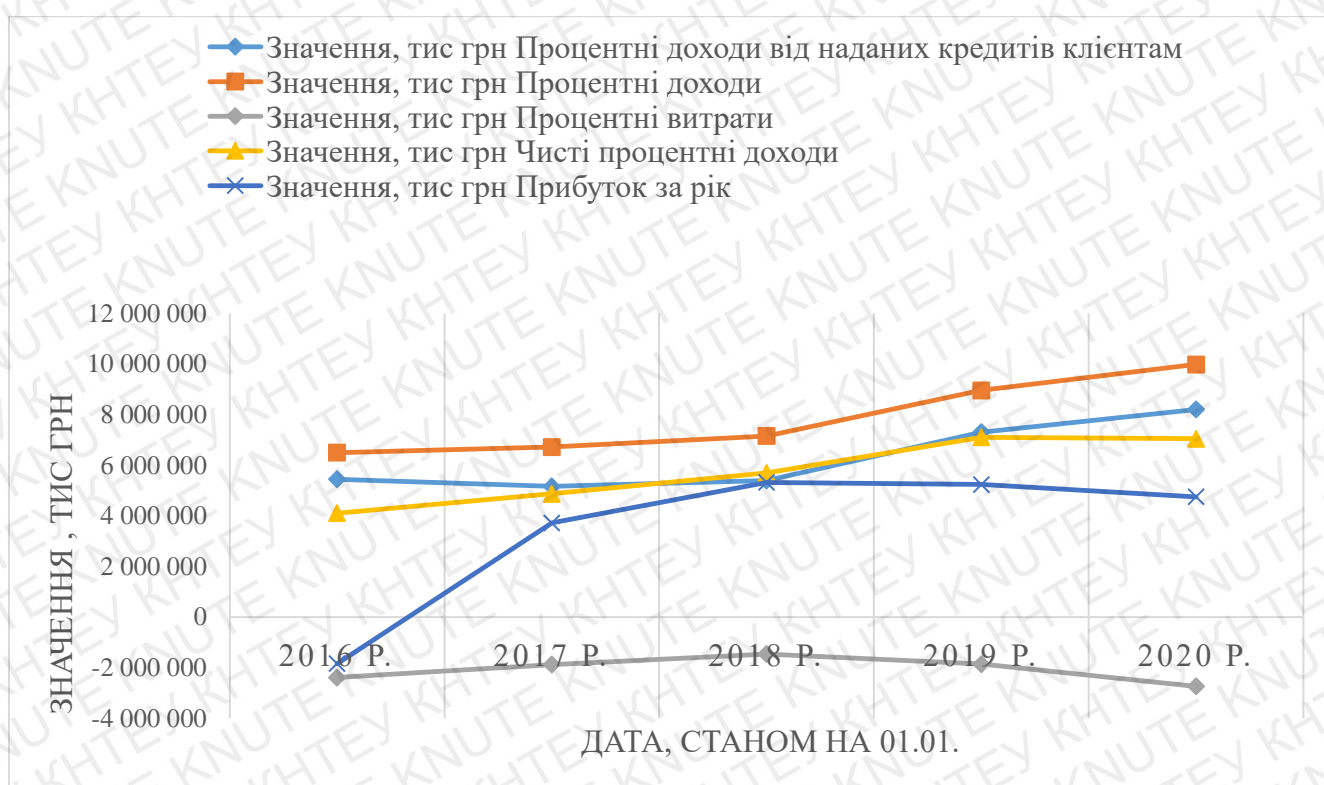

Рис. 2.2.3 Динаміка обсягів окремих показників фінансових результатів АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2016-2020рр. (станом на 01.01.)*

*Примітка: розраховано і побудовано автором за дод. Г та на основі джерел [27-31]

Під час аналізу ефективності роботи банку та якості кредитного портфеля слід приділити увагу певним окремим показникам звіту про прибутки та збитки, адже кредити – це найприбутковіша активна операція банку.

Звичайно, на процентні доходи та прибутковість банку загалом впливають

і макроекономічні показники, і кризова ситуація в країні, якість наданих послуг та, звичайно, ціна кредитування – відсоткова ставка.

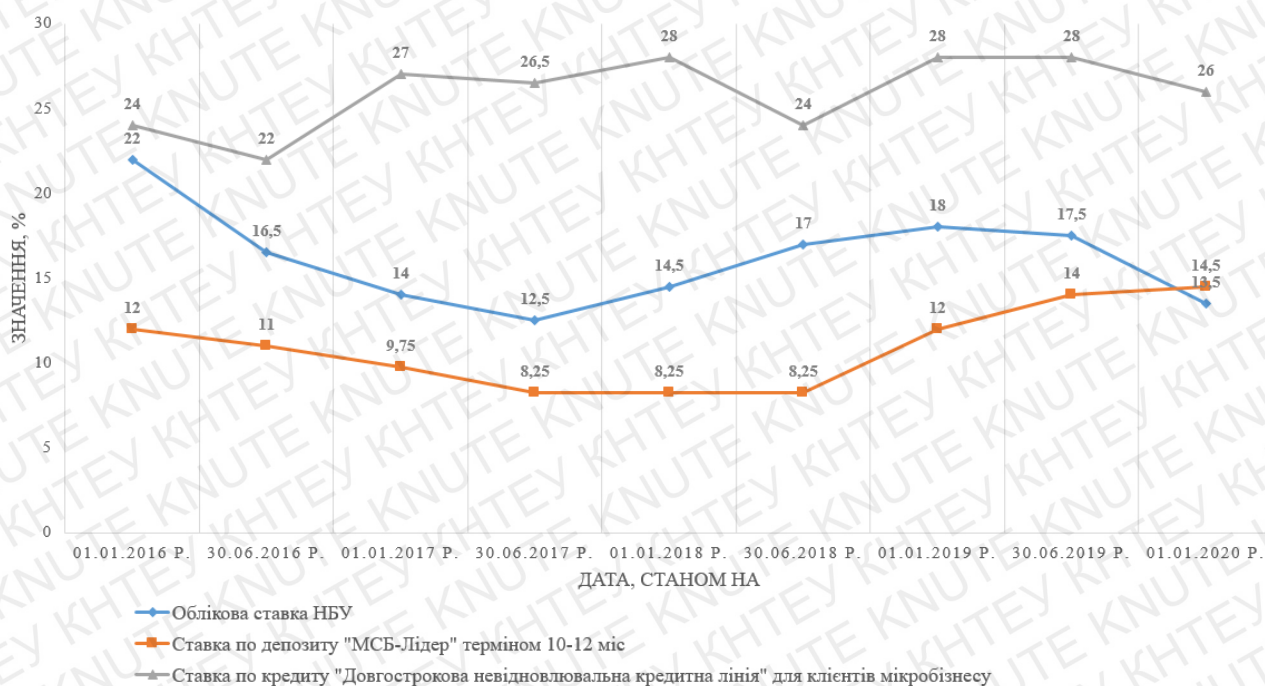

Рис. 2.2.4 Динаміка змін відсоткових ставок за кредитами, депозитами АТ «Райффайзен Банк Аваль» та обліковою ставкою НБУ за 2016-2020 рр.*

*Примітка: розраховано і побудовано автором за дод. Д та на основі джерел [38; 39; 40]

За дод. Д та рис. 2.2.4 проаналізуємо динаміку змін відсоткових ставок за кредитами, депозитами АТ «Райффайзен банк Аваль» та обліковою ставкою НБУ протягом 2016-2020 рр. та порівняємо із змінами в процентних доходах. Нами було обрано для депозитної ставки продукт для малого та мікро бізнесу «МСБ-Лідер» терміном 10-12 міс та кредитний продукт «Довгострокова невідновлювальна кредитна лінія» для клієнтів мікробізнесу, з листопада 2019 року перейменовано на кредит «Розвиток». Облікова ставка Національного банку України є орієнтиром по ставкам на кредити та депозити в інших банках, тому від зміни облікової ставки будуть змінюватися і вартість залучених та розміщених коштів [41]. Та ставка по депозитам не може бути вищою за облікову, а кредитна – меншою при нормальному стані банку. Проте, якщо банк має певні проблеми, наприклад, дефіцит ліквідності, то його відсоткова ставка за депозитами буде значно вище за ринкову, або ж занижка ставка за кредитам, це все має засторожити клієнта [42-44].

За дод. Д та рис. 2.2.4 спостерігаємо чітку залежність між зміною облікової ставки та ставки по депозиту, так, найменшого значення депозит сягав рівня 8,25 %, а облікова ставка 12,5%, кредитна ставка коливається в межах від 22 % до 28%. Протягом 2018-2019 рр. відбулося збільшення ставки за кредитами на 4 п.п. та обсягів процентних доходів отриманих від наданих кредитів на 35 %.

Залучені кошти є ресурсами для наданих кредитів, тому слід проаналізувати і динаміку заборгованості перед клієнтами за категоріями протягом останніх п'яти років (див. дод. Д та рис. 2.2.5).

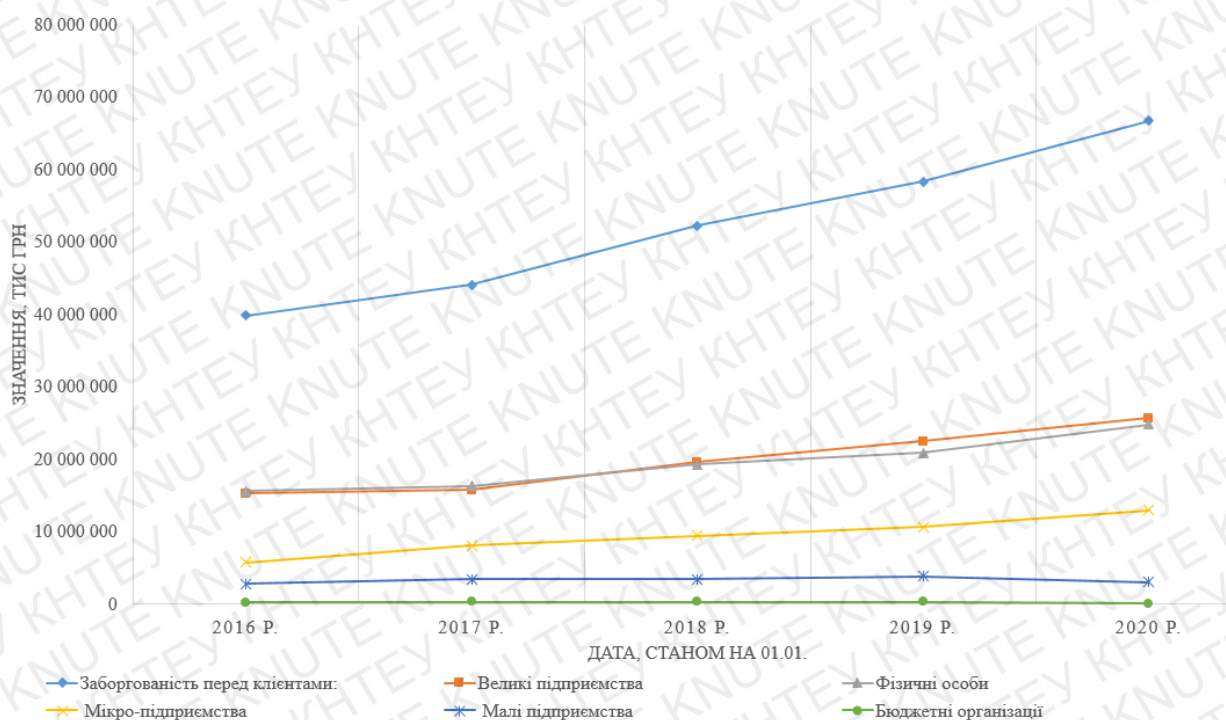

Рис. 2.2.5 Динаміка заборгованості перед клієнтами за категоріями АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2016-2020 рр. (станом на 01.01.)*

*Примітка: розраховано і побудовано автором за дод. Ета на основі джерел [27-31]

У дод. Е та рис. 2.2.5 нами було проведено розрахунок динаміки заборгованості перед клієнтами за категоріями протягом 2016-2020 рр.. Аналіз даного додатку свідчить про тенденцію до збільшення і зростала в середньому на 14-19%, але обсяги також кредитування збільшуються значними темпами. За депозитними вкладенням найбільше залучають великі підприємства та кредитуються також. Тобто найвпливовішими та найприбутковішими для банку є клієнти – юридичні особи, а саме великі підприємства. Далі майже однакові за

величиною обсягів, але дещо менші вкладення від фізичних осіб, а другий сегмент клієнтів за наданими кредитами також фізичні особи. Тобто спостерігаємо пропорційність між залученими коштами від клієнтів та наданими кредитами. Але малі підприємства менше залучають, аніж отримують кредитів та мікро більше залучають, а менше отримують у вигляді кредитів.

Для аналізу кредитного портфеля слід детальніше розглянути резерви під очікувані кредитні збитки, які формуються АТ «Райффайзен Банк Аваль» (див. дод. Ж та рис. 2.2.6).

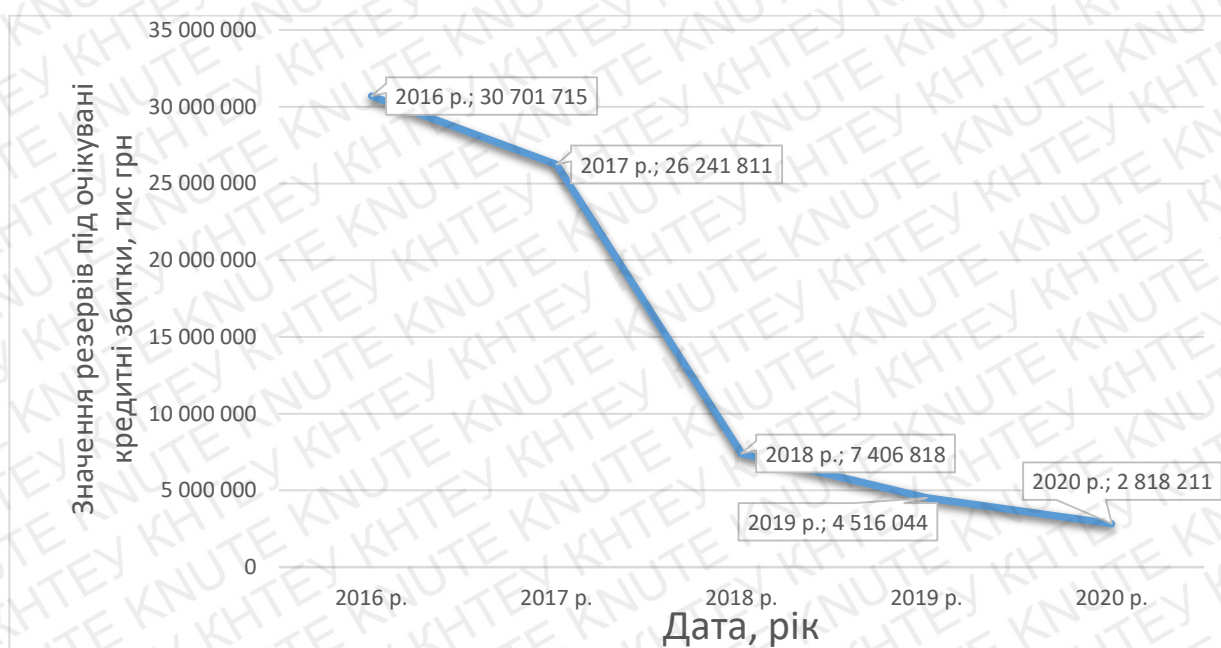

Рис. 2.2.6 Динаміка резервів під очікувані кредитні збитки в АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2016-2020 рр. (станом на 01.01.)*

*Примітка: розраховано і побудовано автором за дод. Жта на основі джерел [27-31]

Так, згідно дод. Ж можемо дійти до висновку, що протягом п'яти років відбулося суттєве зменшення сформованих резервів, так з 2016р. по 2020р. вони скоротилися майже у 11 разів. Різкий спад резервів у 3,5 рази відбувся у період 2017-2018 рр.

За дод. И можемо розглянути динаміку резервів під очікувані кредитні збитки у розрізі категорій клієнтів АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2016-2020 рр. (станом на 01.01.). Так, в банку виокремлюють розподіл резервів за такими категоріями клієнтів: великі підприємства, малі підприємства, мікро-підприємства та фізичні особи, що надає змогу визначити, який вид клієнтів є

найризиковішим. За 2016-2020 рр. резерви які створювалися під усі категорії клієнтів суттєво - у десятки разів зменшилися, що пов'язано з успішним продажем великого обсягу непрацюючих кредитів. Найбільших обсягів в структурі резервів займають кредити фізичних осіб та великих підприємств, максимальних зменшень на 39% та 76% відповідно вони зазнали протягом 2017-2018 рр. Резерви усього та резерви юридичних осіб станом на 01.01.2020 р. та 01.01.2018р. мали майже однакові значення.

За дод. К та Л можна проаналізувати зміни суми резерву під очікувані кредитні збитки протягом року, яка, в основному, обумовлена відповідними змінами валової балансової вартості у 2018-2019 рр., адже саме з 2018 року банк розділяє резерви не лише за категоріями клієнтів, а і за стадіями зменшення корисності.

Оцінка кредитної заборгованості для цілей управління ризиками є складною і вимагає використання математичних моделей, оскільки заборгованість змінюється при зміні ринкових умов, очікуваних грошових потоків та з плином часу. Оцінка кредитного ризику щодо портфеля активів передбачає подальші оцінки, як щодо ймовірності виникнення дефолту, відповідних коефіцієнтів збитків та кореляцій виникнення дефолту між контрагентами. Банк розраховує кредитний ризик, використовуючи ймовірність дефолту (PD), заборгованість під ризиком дефолту (EAD) та розмір збитку у випадку настання дефолту (LGD). Це переважний підхід, який використовується для оцінки очікуваних кредитних збитків згідно з МСФЗ 9.

МСФЗ 9 передбачає триступеневу модель зменшення корисності, яка базується на змінах в кредитній якості інструменту з моменту первісного визнання. Згідно з даною моделлю, фінансовий інструмент, який не є кредитно-знеціненим при первісному визнанні, класифікується на Стадії 1, а його кредитний ризик підлягає подальшому постійному моніторингу. Якщо відбулось суттєве збільшення кредитного ризику з моменту первісного визнання, фінансовий інструмент переводиться до Стадії 2, але він ще не вважається кредитно-знеціненим. Якщо фінансовий інструмент є кредитно-знеціненим, він

переміщується до Стадії 3. Для фінансових інструментів, що знаходяться на Стадії 1, очікувані кредитні збитки оцінюються всумі частини очікуваних протягом усього строку дії фінансового інструменту збитків, що можуть виникнути в результаті настання подій дефолту протягом наступних 12 місяців. Очікувані кредитні збитки для інструментів на Стадіях 2 або 3, оцінюються виходячи з кредитних збитків, очікуваних від подій дефолту протягом усього строку дії інструмента. Згідно з МСФЗ 9 при розрахунку очікуваних кредитних збитків необхідно враховувати прогнозу інформацію. Придбані або створені кредитно-знецінені фінансові активи - це фінансові активи, що є кредитно-знеціненими на дату первісного визнання. Очікувані кредитні збитки для таких інструментів завжди вимірюються виходячи з подій дефолту протягом усього строку дії.

Зміна суми резерву під очікувані кредитні збитки протягом року в основному обумовлена відповідними змінами валової балансової вартості у 2018 році:

- видача нових кредитів – 28 747 411 тис. грн;
- погашення – 20 846 855 тис. грн;
- продаж – 2 197 771 тис. грн;
- списання – 3 112 738 тис. грн.

У колонці «Припинення визнання, крім списання» Банк розкриває зміну резерву під очікувані кредитні збитки у зв'язку з припиненням визнання фінансового активу через дострокове погашення всієї суми боргу, продаж або суттєву модифікацію, що призвела до припинення визнання, так даний показник протягом двох років збільшився на 5 782 919 тис грн. Значення списання зменшилося з показника 3 112 190 тис грн до 948 442 тис грн. Інші показники були несуттєво збільшені.

У дод.М розраховано коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем в АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2016-2020 р. (станом на 01.01.). Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем за своїм економічним змістом показує величину додаткових доходів, які одержить банк

понад рівень облікової ставки НБУ, у розрахунку на одиницю взятого ним кредитного ризику [45]. Вище його значення означатиме ефективніше управління кредитним портфелем банку й оцінюється як привабливіше. Ефективність управління кредитним портфелем обчислюється за співвідношенням таких параметрів кредитного портфеля, як рівень його доходності та величини кредитного ризику.

Доходність кредитних операцій, в свою чергу, розраховується як відношення суми процентних доходів до обсягу наданих кредитів. Закономірною сутністю величина резерву є показником сукупного ризику кредитного портфеля банку. Сформований банком резерв дає змогу визначити ризик кредитного портфеля (РКП), який розраховується як відношення розрахункового значення резерву за кредитними операціями банку до суми кредитного портфеля [46, ст. 282-283].

Так, ризик кредитного портфеля зменшувався протягом даного періоду з 53,75% до 5,62% (на 48,13 п.п.), із одночасним збільшенням кредитного портфелю та зменшенням резервів, що дає зробити висновок про значне покращення кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк Аваль» за рівнем ризику. Коефіцієнт доходності кредитного портфеля мав досить постійну тенденцію до зростання кожного року приблизно по 2 п.п. з 11,37% до 19,88 % (на 8,51 п.п.).

Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем за 2016-2020 рр. збільшився із значення -0,02 до 1,13 (майже у 53 рази), що говорить про покращення якості кредитного портфеля та збільшення його доходності. Протягом 2016-2018 рр. було збільшення показника на 0,12, потім був спад до -0,08, далі був суттєвий зріст на 1,21. Даний вплив був через спад облікової ставки НБУ на 4,5 п.п.

Загалом, підсумовуючи все вище сказане, можна зробити висновок про те, що АТ «Райффайзен Банк Аваль» є одним із найстійкіших, надійніших та прибуткових банків України. Показує позитивну динаміку як у збільшенні обсягів кредитування, так і залучення депозитів, що говорить про довіру клієнтів

до банку та позитивну репутацію на ринку, якість наданих послугів. Банк є універсальним, але значну частку в кредитному портфелю банку займають кредити надані юридичним особам. Кредитування великих підприємств та фізичних осіб є пропорційними із залученими коштами від даних категорій клієнтів. Із 2017 року АТ «Райффайзен Банк Аваль» є прибутковим банком, з кожним роком збільшуючи даний показник фінансових результатів, пов'язуючи даний зріст із приростом кредитування. Аналіз ефективності управління кредитним портфелем і його позитивна динаміка свідчить про правильно обрану модель діагностики юридичних осіб-позичальників банку та ефективну стратегію розвитку банку.

Кредитування є найважливішим напрямом здійснюваних банком активних операцій, адже кредитний портфель становить здебільшого від третини до половини всіх активів банку. У структурі балансу банку кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складова частина активів банку, що має свій рівень дохідності та ризику. Зараз економіка України перебуває в умовах фінансово-економічної нестабільності, тим самим призвела до значних потрясінь у банківській системі та зведення до мінімуму банківського кредитування.

РОЗДІЛ 3

АПРОБАЦІЯ МЕТОДИК ДІАГНОСТИКИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ-ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКУ

3.1. Порівняльний аналіз світових методик діагностики юридичних осіб-позичальників банку

Якісне аналітичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника є важливим підґрунтям при наданні кредитів банками та істотною передумовою зниження кредитного ризику. Формуючи аналітичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника, банки України користуються власними методиками, побудованими на підставі затверджених методичних рекомендацій Національного банку України. В той же час НБУ дозволяв банківським установам самостійно визначати додаткові показники та якісні критерії для проведення оцінки фінансового стану позичальника. Це мало позитивні наслідки для банків, оскільки дозволяло формувати реально оцінити кредитні ризики, що дозволяє належним чином контролювати їх рівень [47].

В першу чергу, обираючи методику аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності клієнтів банку, необхідно сформулювати вимоги до неї:

- 1) достовірність оцінки, що реалізується при використанні необхідної інформаційної бази даних;
- 2) повнота оцінки, що полягає у формуванні комплексу оціночних критеріїв та показників, які дозволяють надати повну та всебічну характеристику господарської діяльності позичальника;
- 3) диференційований підхід до оцінки кредитоспроможності різних груп позичальників, яка реалізується шляхом надання різноманітних форм та видів кредитів на різних умовах, а також диференційованість в розрізі розмірів підприємства та галузей економіки;
- 4) перспективність оцінки, яка забезпечується шляхом отримання поточної

та перспективної (прогнозної) оцінки кредитоспроможності клієнтів;

5) інноваційність, що полягає в імплементації зарубіжного досвіду з врахуванням вітчизняної практики проведення такої оцінки, залученні висококваліфікованих експертів, впровадженні сучасних інноваційних інструментів та технології оцінки;

6) об'єктивність, яка полягає у неупередженому та об'єктивному формуванні оцінки кредитоспроможності [48].

Найбільш дискусійним питанням є вибір методологічного підходу та формування на його основі методики аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника. З цього приводу, В. Бордюг стверджує, що аналітичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника, яке застосовується банківськими установами, є достатньо різноманітним. При цьому в основу такого забезпечення покладено, за словами автора, класифікаційні (статистичні) методи оцінки та комплексний аналіз кредитоспроможності [49].

Значне поширення в аналітичних дослідженнях банків займають рейтингові методики. НБУ активно використовує західний досвід щодо використання прикладних рекомендацій та розробок впровадження методик, орієнтованих на використання інтегрального показника (рейтингу). Розрізняють внутрішні та зовнішні рейтингові оцінки. Більшість закордонних банків орієнтують методику оцінки кредитоспроможності на визначення саме внутрішнього рейтингу. Бально-рейтингова оцінка надає можливість спрогнозувати своєчасність здійснення грошових платежів, визначити ефективність функціонування підприємства, ідентифікувати межі, в яких зменшується сума прибутку, визначити порядок погашення платежів. Значними перевагами бально-рейтингових моделей є відносна простота застосування, здатність ранжування та кластеризації підприємств за отриманими результатами оцінки, поєднання формалізованих та неформалізованих показників та критеріїв (використовуються показники, що комплексно характеризують діяльність позичальника).

Методики, побудовані на визначенні рейтингової оцінки, можуть

використовуватись для:

- 1) проведення комплексної оцінки кредитоспроможності суб'єкта господарювання;
- 2) ідентифікації рівня кредитного ризику;
- 3) визначення вартості банківських ресурсів. Водночас вважаємо, що розробка інтегрального показника, орієнтованого на зовнішнє рейтингування, є доцільною виключно для великих системних банків [48].

Яскравим прикладом використання рейтингових методик є досвід банківських установ Німеччини, які здійснюють аналітичне дослідження оцінки кредитоспроможності позичальника за 5 групами, які включають 17 критеріїв:

- перспективні напрями розвитку підприємства-позичальника;
- оцінка економічних умов, в яких функціонує підприємство;
- оцінка ринку та галузі;
- взаємовідносини з клієнтами;
- якість управління підприємством.

Сформована бальна оцінка за критеріями виділених груп дозволяє сформулювати рейтинг позичальника [48].

Однією з найперспективніших методик аналітичного забезпечення оцінки кредитоспроможності є використання кредитного скорингу. Сутність методики – у групуванні позичальників на відповідні класи. Причому банківські установи використовують три різновиди скорингової кредитної моделі: аплікаційний – вид скорингу, що дозволяє оцінити кредитоспроможність потенційних позичальників; поведінковий – орієнтований на позичальників, які вже мають кредитні відносини з банком; колекторський – використовується щодо суб'єктів господарювання, які не виконують взятих на себе боргових зобов'язань перед банком. В цілому кредитний скоринг – це модель, виражена зваженою сумою визначених характеристик, на підставі якої, враховуючи минулий досвід, банк з'ясовує імовірність вчасного повернення кредиту визначеним позичальникам. У банківській практиці скоринг сприятиме підвищенню ефективності управління кредитними ризиками. Але скорингова кредитна модель здатна функціонувати

лише в умовах наявності інформаційного обміну між банківськими установами, що видають кредити, гнучкість скорингових моделей передбачає їх постійне коригування, що ускладнено відсутністю належної взаємодії між банками та неповнотою інформаційної бази для коригування таких моделей. Незважаючи на складності імплементації скорингових моделей у вітчизняну практику, вважаємо застосування їх перспективним, оскільки це сприятиме підвищенню рівня регламентації при оцінці кредитоспроможності, покращенню якості кредитного портфеля та зниженню рівня сумнівної заборгованості в банківських установах [50].

Значного поширення в економічній літературі отримала ідея впровадження методів оцінки кредитоспроможності позичальника, заснована на прогнозуванні їхнього банкрутства (моделі Е. Альтмана, Дж. Таффлера, Г. Спрінгейта). Спільним недоліком імплементації визначених моделей прогнозування банкрутства в практику діяльності вітчизняних банків слід визначити їх обмеження певними показниками, що потребує проведення додаткового аналізу фінансового стану. Інтерпретація інтегрального показника Z потребує більш чіткої інтерпретації. Такі моделі орієнтовані на оцінку фінансового стану в цілому, а не на кредитоспроможність як його складову.

Розглянемо далі еволюцію моделей імовірності банкрутства юридичних осіб-позичальників банку. Спроможність працювати у майбутньому осіб-позичальників на основі дискримінантного аналізу (див. табл. 3.1.1).

Таблиця 3.1.1

Моделі прогнозування і визначення ймовірності банкрутства*

№	Автор моделі	Моделі і коефіцієнти	Ймовірність банкрутства, значення Z
1.	Модель Е. Альтмана (1968 р.)	$Z=1,2 \times X_1 + 1,4 \times X_2 + 3,3 \times X_3 + 0,6 \times X_4 + 0,999 \times X_5$, де X_1 – робочий капітал/загальна вартість активів X_2 – нерозподілений прибуток/загальна вартість активів X_3 – операційний прибуток/загальна вартість активів X_4 – ринкова вартість акцій/заборгованість X_5 – чистий дохід (виручка) від реалізації/загальна вартість активів	$Z < 1,81$ – дуже висока [1,81 – 2,67) – середня [2,67 – 2,99] – невелика Z > 2,99 – дуже низька

Продовження табл. 3.1.1

2.	Модель Р. Ліса (1972 р.)	$Z=0,063 \times X1 + 0,092 \times X2 + 0,057 \times X3 + 0,001 \times X4$, де X1 – оборотний капітал/загальна вартість активів X2 – операційний прибуток/загальна вартість активів X3 – нерозподілений прибуток/загальна вартість активів X4 – власний капітал/позичковий капітал	Критичне значення $Z \leq 0,037$
3.	Модель Р. Таффлера і Г. Тішоу (1977 р.)	$Z=0,53 \times X1 + 0,13 \times X2 + 0,18 \times X3 + 0,16 \times X4$, де X1 – операційний прибуток/загальна вартість активів X2 – оборотні активи/загальна вартість активів X3 – короткострокові зобов'язання/загальна вартість активів X4 – чистий дохід (виручка) від реалізації/загальна вартість активів	Критичне значення $Z \leq 0,2$
4.	Модель Г. Спрінгейта (1978 р.)	$Z=1,03 \times X1 + 3,07 \times X2 + 0,66 \times X3 + 0,4 \times X4$, де X1 – робочий капітал/загальна вартість активів X2 – прибуток до сплати податків і відсотків/загальна вартість активів X3 – прибуток до сплати податків/короткострокові зобов'язання; X4 – обсяг продажів/загальна вартість активів	$Z < 0,862$ – висока $Z > 2,45$ – мінімальна
5.	Модель О. О. Терещенка	$Z=1,5 \times X1 + 0,08 \times X2 + 10 \times X3 + 5 \times X4 + 0,3 \times X5 + 0,1 \times X6$, де X1 – cash-flow/зобов'язання X2 – валюта балансу/зобов'язання X3 – прибуток/валюта балансу X4 – прибуток/виручка від реалізації X5 – виробничі запаси/виручка від реалізації X6 – оборотність основного капіталу (виручка від реалізації/валюта балансу)	$Z > 2$ – не загрожує банкрутство; $1 < Z < 2$ – фінансова рівновага порушена, при переході на антикризове управління банкрутство не загрожує; $0 < Z < 1$ – загроза банкрутства, якщо не будуть проведені санаційні заходи; $Z < 0$ – підприємство є напівбанкрутом.
6.	Модель А. В. Матвійчука	$Z=0,033 \times X1 + 0,268 \times X2 + 0,045 \times X3 - 0,018 \times X4 - 0,004 \times X5 - 0,015 \times X6 + 0,702 \times X7$, де X1 – оборотні активи/необоротні активи X2 – чистий дохід від реалізації/поточні зобов'язання X3 – чистий дохід від реалізації/власний капітал X4 – баланс/чистий дохід від реалізації X5 – (оборотні активи – поточні зобов'язання)/оборотні активи X6 – (довгострокові зобов'язання + поточні зобов'язання)/Баланс X7 – власний капітал/(забезпечення наступних витрат і платежів + довгострокові зобов'язання + поточні зобов'язання)	$Z > 1,104$ – низька імовірність банкрутства, стійкий фінансовий стан $Z < 1,104$ – загроза фінансової кризи

*Примітка: складено автором за джерелом [51, с. 335]

У 1968 р. Е. Альтман запропонував п'ятифакторну модель, яка характеризується простотою розрахунків, наявністю декількох формул для підприємств, акції яких котируються та не котируються на біржі, у ряді країн

точність прогнозування склала 95 %. Проте за даною моделлю відсутня прив'язка до галузевих особливостей, врахування розміру підприємств і ринковою оцінкою бізнесу (котирування акцій). Модель Р. Ліса також є простою за розрахунками і не призначена для українських підприємств. Модель Р. Таффлера і Г. Тішоу переважає в простоті, забезпечує не лише констатацію стану, а й можливість здійснювати прогнозування та дозволяє ідентифікувати ризики діяльності підприємства, проте застосовувати її можна лише відносно підприємств, що котирують свої акції на фондових біржах. Модель Спрінгейта має точність більше 90%, але вона створена для підприємств США і Канади, коефіцієнти наведені в доларах і модель призначена для оцінювання кредитоспроможності підприємств. Дискримінантна модель О.О. Терещенка розроблена з використанням вітчизняних статистичних даних та ураховує галузеві особливості підприємств, проте відсутня поглиблена класифікація стійкості фінансового стану. Модель А.В. Матвійчука має значно вищу точність діагностування банкрутства підприємства порівняно з іншими моделями, але існує виділення лише двох класів стану компанії [52, с. 25-26].

Загалом, порівнюючи із методикою НБУ, розроблена за Постановою НБУ № 351, можемо зробити висновок, що дані методики містять недосконалу розгалужену систему для розшифровки показників за розміром компанії та відповідного виду діяльності для чіткіших результатів.

3.2 Розрахунок ймовірності банкрутства та кредитного ризику позичальника-юридичної особи за різними моделями

Для практичності діагностики юридичних осіб - позичальників банку розрахуємо кредитний ризик за методикою згідно Постанови НБУ [4], визначимо ймовірність банкрутства за моделлю Е. Альтмана та О. Терещенка, з'ясуємо внутрішній рейтинг Клієнта. Для розрахунку розміру кредитного ризику передбачено застосування рекомендованої Базельським комітетом з банківського нагляду формули, яка використовує три компоненти: ймовірність дефолту боржника (PD – probability of default), рівень втрат у разі дефолту (LGD – loss given default) і експозицію під ризиком (EAD – exposure at default). Наведемо тлумачення найосновніших категорій Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями:

- втрати в разі дефолту (LGD) – компонент (коефіцієнт) розрахунку розміру кредитного ризику, що відображає рівень втрат (збитків) унаслідок дефолту боржника/контрагента;
- експозиція під ризиком (EAD) – компонент розрахунку розміру кредитного ризику, що відповідає боргу за активом, який перебуває під ризиком дефолту боржника/контрагента;
- борг за активом – балансова вартість активу (основна заборгованість перед банком та нараховані доходи, визнані банком згідно з нормативно-правовим актом НБУ з бухгалтерського обліку, з урахуванням пасивних залишків (за наявності))/надане фінансове зобов'язання/нараховані доходи за операціями, за якими немає основної заборгованості без урахування суми сформованого резерву;
- кредитний ризик (CR) – розмір очікуваних втрат (збитків) (EL) за активом у наслідок дефолту боржника/контрагента [4].

Визначення класу боржника на основі Z-показника відбувається на підставі даних його фінансової звітності згідно з додатком 7 до Положення №351 [53]. Модель розрахунку Z-показника обирається в залежності від того компанія

належить до великого, середнього або малого підприємства та виду економічної діяльності боржника (обирається максимальне значення питомої ваги доходу від певного виду діяльності в загальному обсязі чистого доходу) [54, с. 13].

Фактори, на які коригується клас боржника, визначений на основі Z-показника:

- своєчасність сплати боргу боржником(↓)
- належність боржника до групи юридичних осіб під спільним контролем(↑↓) або пов'язаних контрагентів(↓)
- ознаки, що свідчать про високий кредитний ризик боржника(↓)
- визнання(↓)/ припинення визнання банком дефолту боржника(↑)
- додаткові характеристики (враховуються для боржників – емітентів цінних паперів) (↓) [54, с. 14; 55].

Для прикладу візьмемо звітність за 2017 рік компанії ПрАТ «Полтавський олійноекстракційний завод – Кернел Груп», що за умовою бажає отримати кредит в 2000 тис грн, вартість забезпечення 3000 тис грн, вид – нерухоме майно, чисельність співробітників 506 осіб, дохід дорівнює 629290 тис грн, отже належить до середнього підприємства[56; 57]. Займається виробництвом олії та тваринних жирів - це С переробна промисловість [58]. Для визначення класу боржника необхідно розрахувати значення інтегрального показника та діапазони значень коефіцієнтів PD шляхом обчислення таких фінансових показників: частка капіталу в балансі підприємства, спроможність підприємства покривати короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів, спроможність обслуговування боргу прибутком до оподаткування, спроможність підприємства покривати короткострокові зобов'язання за рахунок високоліквідних активів і т.д. Детальніші розрахунки сімнадцяти фінансових показників наведено в дод. П. Так, далі визначаємо значення інтегрального коефіцієнта Z за галуззю за формулою 3.2.1:

$$Z = 1.815 + 0.237 \times X1 + 0.408 \times X10 + 0.301 \times X11 + 0.405 \times X13 + 0.494 \times X14 + 0.303 \times X15 + 0.234 \times X17 \quad (3.2.1)$$

Розрахунки діапазонів наведені за табл. 3.2.1

Таблиця 3.2.1

**Розрахунок оптимальних значень фінансових показників за 2018 р.
(станом на 01.01.)***

Показник	Значення показника	Діапазон значень	Оптимальне значення приданому діапазону
K1 = X 1	26,644%	Більше 24,5% , менше 33,1%	0,307
K10 = X 10	545,733%	Дорівнює або більше ніж 133,2 %	0,572
K11 = X 11	89,819%	Більше 42,7 %, менше 96,3%	-0,722
K13 = X 13	27,907%	Більше 16,9 %, менше 29,8 %	-0,240
K14 = X 14	26720,652%	Більше 21070,8 %, менше 35301,3 %	0,087
K15 = X 15	162625,926%	Дорівнює або більше ніж 1158,7 %	1,261
K17 = X 17	145468,519%	Дорівнює або більше ніж 2521,0 %	1,307

*Примітка: розраховано і побудовано автором за дод. Н, П, Р та на основі джерел [4; 59]

Тоді значення інтегрального показника довірнє: $Z = 1,815 + 0,237 \times 0,307 + 0,408 \times 0,572 + 0,301 \times (-0,722) + 0,405 \times (-0,240) + 0,494 \times 0,087 + 0,303 \times 1,261 + 0,234 \times 1,307 = 2,538$ ".

Якщо значення більше або дорівнює +2,25, менше +2,90, діапазони значень коефіцієнтів PD: 0,045 - 0,086, що означає 3 клас.

Клас 3 - фінансовий стан задовільний: діяльність за результатом останніх 12 місяців поспіль, що передують даті оцінки кредитного ризику, має нестабільну динаміку, проте позитивний фінансовий результат є переважаючим; економічних нормативів, установлених Національним банком, переважно дотримується, проте наявні випадки порушень (не більше двох порушень); динаміка абсолютних і відносних показників фінансової звітності є різноспрямованою; звіт суб'єкта аудиторської діяльності містить модифіковану думку із застереженнями; кількість календарних днів прострочення погашення боргу не перевищує 15 днів [4].

Банк здійснює розрахунок розміру кредитного ризику за активами на індивідуальній основі за такою формулою:

$$CR_{\text{інд}} = \max\{0; PD \times [EAD - (\sum_{i=1}^j (CV \times k)i) + RC]\}, \quad (3.2.2)$$

де

$CR_{\text{інд}}$ – розмір кредитного ризику;

$PD_{\text{інд}}$ – ймовірність дефолту;

$EAD_{\text{інд}}$ – експозиція під ризиком (борг за активом);

CV_i – вартість забезпечення;

k_i – коефіцієнти ліквідності забезпечення;

RC – інші надходження (страхове відшкодування, фінансова порука, реалізація майна боржника, крім наданого в заставу), $\leq 5\%$ від суми боргу, не покритої вартістю забезпечення з урахуванням k_i .

Тоді: $CR_{\text{інд}} = (0,045 + 0,086) / 2 \times (2000 - ((3000 \times 0,6) + (2000 - (3000 \times 0,6)) \times 5\%)) = 0,065 \times (2000 - (1800 + 10)) = 0,065 \times 190 = 12,35$ (тис грн).

Методологія Постанови НБУ №351 бере свій початок з дискримінантного аналізу, а саме з моделей Альтмана – так званої Z-моделі чи скорингової моделі. Її головним завданням було прогнозування банкрутства підприємства. Загальним підходом моделі є обчислення значення інтегральної функції, яка залежить від звітних показників підприємства, що характеризують його потенціал, результати його роботи тощо.

П'ятифакторна модель Альтмана для акціонерних товариств, акції яких котуються на ринку:

$$Z = 1.2X_1 + 1.4X_2 + 3.3X_3 + 0.6X_4 + X_5 \quad (3.2.6)$$

де:

X_1 = Оборотний капітал/Активи (ф. 1, р. 1195 – р. 1695) / ф. 1, р. 1300,

X_2 = Нерозподілений прибуток (Чистий прибуток)/Активи (ф. 2, р. 2350 (2355) / ф. 1, р. 1300),

X_3 = Операційний прибуток (Прибуток до оподаткування)/Активи (ф. 2, р. 2290 (2295) / ф. 1, р. 1300),

X_4 = Власний капітал / (Довгострокові зобов'язання і забезпечення + Поточні зобов'язання і забезпечення) / (ф. 1, р. 1495 / (ф. 1, р. 1595 + р. 1695)),

$X_5 = \text{Виручка/Активи (ф. 2, р. 2000 / ф. 1, р. 1300)}$.

Розрахуємо дані показники та визначимо інтегральний показник Z:

$$X_1 = (460686 - 357) / 886079 = 0,520;$$

$$X_2 = 31350 / 886079 = 0,035;$$

$$X_3 = 38804 / 886079 = 0,044;$$

$$X_4 = (236085 / (565578 + 84416)) = 0,363;$$

$$X_5 = 629290 / 886079 = 0,710;$$

$$\begin{aligned} \text{Тоді, } Z &= 1,2 \times 0,520 + 1,4 \times 0,035 + 3,3 \times 0,044 + 0,6 \times 0,363 + 0,710 = 0,624 \\ &+ 0,049 + 0,145 + 0,218 + 0,710 = 1,746. \end{aligned}$$

Отже, при такому значенню індексу ймовірність банкрутства дуже висока, відсутня фінансова стійкість, підприємство фінансово нестабільне, низький рівень фінансового потенціалу [60].

Окрім західної моделі розглянемо модель вітчизняного науковця О. Терещенка, яка представлена у такому вигляді:

$$Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6 \quad (3.2.7),$$

Де

x_1 - відношення грошових надходжень до зобов'язань = р. 2000 (ф. 2) / р. 1695 (ф. 1);

x_2 - відношення валюти балансу до зобов'язань = р. 1900 (ф. 1) / р. 1695 (ф. 1);

x_3 - відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів = р. 2350 (ф. 2) / р. 1900 (ф. 1);

x_4 - відношення прибутку до виручки = р. 2350 (ф. 2) / р. 2000 (ф. 2);

x_5 - відношення виробничих запасів до виручки = р. 1100 (ф. 1) / р. 2000 (ф. 2);

x_6 - відношення виручки до основного капіталу = р. 2000 (ф. 2) / р. 1900 (ф. 1).

Тоді,

$$X_1 = 629290/84416 = 7,455;$$

$$X_2 = 886079/84416 = 10,497;$$

$$X3 = 31350/886079 = 0,035;$$

$$X4 = 31350/629290 = 0,050;$$

$$X5 = 36223/629290 = 0,058;$$

$$X6 = 629290/886079 = 0,710.$$

$$\text{Тоді, } Z = 1,5 \times 7,455 + 0,08 \times 10,497 + 10 \times 0,035 + 5 \times 0,050 + 0,3 \times 0,058 + 0,1 \times 0,710 = 11,183 + 0,840 + 0,35 + 0,25 + 0,017 + 0,071 = 12,711.$$

Отже, значення більше 2, а це означає, що банкрутству не загрожує, діяльність підприємства прибуткова, фінансове становище є стабільним, фінансова стійкість є високою, високий рівень фінансового потенціалу [60].

На даному прикладі та при отриманих результатах рівня PD, розрахуємо який внутрішній рейтинг за методикою визначення внутрішнього рейтингу клієнтів АТ «Райффайзен Банк Аваль». Так, за методикою НБУ ми отримали діапазони значень коефіцієнтів PD: 0,045 - 0,086, проте за методикою банку даний показник розраховується у відсотках, то вихідні дані:

- нижньої межі PD = $0,045 \times 100 = 4,5\%$;
- верхньої межі PD = $0,086 \times 100 = 8,5\%$.

Тоді, за даними значеннями даний клієнт отримує рейтинг 7В чи 7С, що означає слабку кредитоспроможність, рейтинг клієнта базується на низькій прибутковості бізнесу, має обмежені фінансові ресурси. Значне погіршення економічного середовища може вплинути на своєчасність обслуговування фінансових зобов'язань.

В АТ «Райффайзен Банк Аваль» даний рейтинг виставляється автоматично за допомогою спеціальних програм-розрахунків. Існують випадки, коли автоматично розрахований рейтинг клієнта повноцінно не відображає реальний фінансовий стан клієнта за рахунок певних випадків (зміна структури активів та пасивів клієнта внаслідок нових кредитів, злиття компаній групи пов'язаних клієнтів, укладання нових контрактів тощ). Тоді автоматичний рейтинг може бути перерахованим. До причин пониження рейтингу належать: дефолт, сезонність, низька якість менеджменту, слабка фінансова позиція, відкриті судові справи тощо; а до причин підвищення рейтингу належать: висока якість

менеджменту, стабільне фінансове положення, достатньо диверсифікована структура покупців тощо.

У таблиці 3.2.2 узагальнено результати оцінки за різними моделями: Методикою НБУ за Постановою №351, моделлю Альтмана, Терещенка та внутрішнього рейтингування АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Таблиця 3.2.2

Результати оцінки за різними моделями*

Показник/Назва моделі	Методика НБУ	Модель Альтмана	Модель Терещенка	Модель АТ «Райффайзен Банк Аваль»
Значення інтегрального показника Z (діапазони значень коефіцієнта PD)	2,538 (PD: 0,045-0,086)	1,746	12,711	(PD: 4,5-8,6%)
Визначений клас та економічна інтерпретація	Клас 3 - фінансовий стан задовільний: діяльність за результатом останніх 12 місяців поспіль, що передують даті оцінки кредитного ризику, має нестабільну динаміку, проте позитивний фінансовий результат є переважаючим	Ймовірність банкрутства дуже висока, відсутня фінансова стійкість, підприємство фінансово нестабільне, низький рівень фінансового потенціалу	Банкрутство не загрожує, діяльність підприємства прибуткова, фінансове становище є стабільним, фінансова стійкість є високою, високий рівень фінансового потенціалу	Клієнт отримує рейтинг 7B чи 7C, що означає слабку кредитоспроможність, рейтинг клієнта базується на низькій прибутковості бізнесу, має обмежені фінансові ресурси. Значне погіршення економічного середовища може вплинути на своєчасність обслуговування фінансових зобов'язань.

*Примітка: розраховано і побудовано автором за дод. Н, П, Рта на основі джерел [4;23;59;60]

Підсумовуючи вище усе наведене, можемо зробити висновок про неоднозначність моделей, адже за обраними моделями дослідження мали різні результати. Дана компанія не оприлюднювала фінансову звітність з 2018 року, проте так і продовжувала свою діяльність. Цьому існують певні причини та суб'єктивні факти, і можемо припустити, що однією із причиних подій стало страйкування фермерів в 2018 році проти підприємства. Пояснювалося все тим, що були зміни в податковому кодексі з подачою кінцевого бенефіціарного власника Віталія Хомутичника, які позбавляли підприємців-фермерів права на

підшкодування ПДВ при експорті сої та рапсу, тим самим втрачаючи прибуток на 20%, а для компанії це навпаки підвищувало доходи. Після цього на Всеукраїнській аграрній раді призвали Європейський банк реконструкції та розвитку більше не фінансувати компанію. У березні 2020 році на компанію заведено судову справу у зв'язку із ухилення сплати податків, вносять недостовірні дані про об'єм урожаю, а сільськогосподарська продукція куплялась за готівку [61]. За моделлю Альтмана вказано, що відсутня фінансова стійкість, підприємство фінансово нестабільне, до того ж акції компанії котируються на ринку і ми рахуємо, з огляду на вище наведені факти, що дана модель має місце бути і вважаємо її найбільш точною та реально показала становище і її майбутню платоспроможність.

В АТ «Райффайзен Банк Аваль» також кожному клієнту, який має заборгованість за активними операціями, також присвоюється ризик-статус (детальніше див. розділ 2 п. 2.1). Так, поділяють за зонами ризику:

- зелена зона – допустиме значення ризику та клієнт має від 0 до 30 днів прострочки;
- помаранчева зона – клієнти, які вже мають посилений контроль, для них мають бути проаналізовані причини прострочки та кількість днів від 31 до 60;
- червона зона – недопустиме значення ризику, кількість днів прострочки 61-90 та 90+.

Припустимо, наш клієнт не має прострочених платежів, то він в зеленій зоні із статусом Standart.

У таблиці 3.2.3 розраховано за методикою НБУ згідно доповіді про кредитний ризик та фінансовий аналіз корпоративних позичальників [62] додаткові кредитні коефіцієнти.

Таблиця 3.2.3

Розрахунок додаткових кредитних коефіцієнтів за 2018 р. (станом на 01.01.)*

Назва коефіцієнта	Визначення	Формула	Значення	Оптимальні значення
ICR (Interest coverage ratio)	Коефіцієнти для аналізу співвідношення операційного прибутку та процентних витрат	Операційний прибуток (2190) / процентні витрати (2250)	$62080/54 = 1149,63$	Норма більше 1
EBITDA Interest coverage	Коефіцієнти для аналізу співвідношення операційного прибутку та процентних витрат	Операційний прибуток (2190) + амортизація (2515) / процентні витрати (2250)	$62080+25738/54 = 1626,26$	Більше 1,5, показник менше 1,5 може свідчити про наявні ризики
DSCR (Debt service coverage ratio)	Коефіцієнт відображає достатність прибутку для обслуговування її боргових зобов'язань	(Операційний грошовий потік – інвестиційний грошовий потік) (або прибуток) (2090) / (процентні платежі+погашення тіла боргу)**	$78553/(133,37+2000)=36,82$	Бажаний рівень 1,2-1,5. Значення менше 1,0 є недопустимим
Debt/EBITDA1	Коефіцієнт боргового навантаження – співвідношення між розміром боргу та операційним прибутком	Розмір боргу/операційний прибуток (2190)	$2000/62080 = 0,032$	Норма від 2 до 4, більше 5 – ризиковий боржник
Debt/EBITDA1	Коефіцієнт боргового навантаження – співвідношення між розміром боргу та операційним прибутком	Розмір боргу/(операційний прибуток (2190) – процентні витрати (2250))	$2000/62080-54 = 0,032$	Більше 7 – граничний рівень для звичайного боржника, більше 10 ризик дефолту

*Примітка: розраховано і побудовано автором за дод. Н, П, Рта на основі джерел [59,62]

**Примітка: розраховано за умови, що термін кредиту 12 міс, річна ставка 12%, ануїтетний платіж.

Отже, за усіма додатковими показниками за визначеними умовами значення дорівнюють оптимальним, що свідчить про невисокий рівень кредитного ризику. У додатку С викладені пропозиції щодо удосконалення даної методології за Постановою НБУ №351 на основі власного проведеного дослідження.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Кредитування завжди залишається важливим джерелом для подальшої діяльності суб'єктів господарювання, який опосередковує всі виробничі процеси. Для банку ця активна операція є найбільш прибутковою, проте і найризиковішою. Тому банки в процесі кредитування використовують низку методів та прийомів діагностики позичальника, починаючи ще до видачі кредиту по період до його погашення або перепродажу простроченої заборгованості колекторській установі. Дане власне дослідження має такі визначні результати:

1. Діагностика є ключовим поняттям і розрізняють такі види діагностики як економічна та фінансова діагностики. Економічна діагностика - процес розпізнавання й визначення кризових явищ у діяльності підприємства на основі помічених локальних змін, установлених залежностей, а фінансова діагностика застосовується з метою оцінки фінансового стану підприємства на основі розрахунку фінансових показників. Економічна діагностика, платоспроможність та кредитоспроможність тісно пов'язані між собою, адже оцінюючи здатність підприємства здійснювати розрахунки за кредитом та бути платоспроможними з контрагентами можемо зробити висновки і про наявні чи відсутні кризові явища всередині компанії.

2. Нами було розроблено авторський підхід до визначення терміну «діагностика юридичних осіб-позичальників банку». Це не одноразовий акт, а безперервний процес здійснення аналізу з урахуванням факторів внутрішнього (оцінки економічного стану юридичної особи, визначення кредитоспроможності та платоспроможності підприємства, спостереження за фінансовим станом вже як дійсного позичальника банку та ймовірності настання банкрутства), та зовнішнього (частка галузі в економіці, місце на ринку, конкурентоспроможність, вплив сезонності, стан економіки тощо) середовища, за допомогою реалізації комплексу дослідницьких процедур, застосування сучасних методик та інструментів.

3. Мета діагностики юридичних осіб-позичальників банку полягає в тому, щоб визначити спроможність здійснювати діяльність в майбутньому, відповідно і розраховуватися за кредитними зобов'язаннями перед банком. Тому з'ясовуючи спроможність на подальшу діяльність та розвиток бізнесу ми і визначаємо ймовірність банкрутства, а в результаті наскільки позичальник є ризиковим для неповерненості кредиту.

4. АТ «Райффайзен Банк Аваль» здійснює діагностику позичальника згідно з положеннями «Про визначення підходів щодо оцінки фінансового стану позичальників» та «Про оцінку кредитного ризику позичальника- юридичної особи». Для розрахунку фінансової стабільності підприємства згідно положення «Про визначення підходів для оцінки фінансового стану позичальників- юридичних осіб» АТ «Райффайзен Банк Аваль» використовує наступні фінансові коефіцієнти: коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, частка власного капіталу, коефіцієнт обслуговування боргу (DSCR), коефіцієнт маневреності, співвідношення між сумою оборотних коштів і сумою кредиту.

5. Внутрішній рейтинг клієнта-позичальника АТ «Райффайзен банк Аваль» є визначальним при здійсненні діагностики юридичних осіб-позичальників банку. Так, даний рейтинг розраховується за допомогою спеціально розробленої моделі автоматизовано, яка базується на якісних та кількісних показниках. До якісних показників належать: оцінка якості управління, галузь діяльності, місце на ринку, фінансова залежність від контрагентів, ділові відносини з банком; до кількісних показників належать: рентабельність власного капіталу, рівень приросту доходу, співвідношення поточних зобов'язань до всього зобов'язань, рівень дебіторської заборгованості в доходах компанії.

6. Підсумовуючи якісний та кількісний аналіз кредитного портфеля можна зробити висновок про те, що АТ «Райффайзен Банк Аваль» є одним із найстійкіших, надійніших та прибуткових банків України. Показує позитивну динаміку як і у збільшенню обсягів кредитування, так і залучення депозитів, що

говорить про довіру клієнтів до банку та позитивну репутацію на ринку, якість наданих послугів. Банк є універсальним, але значну частку в кредитному портфелю банку займають кредити надані юридичним особам. Кредитування великих підприємств та фізичних осіб є пропорційними із залученими коштами від даних категорій клієнтів. Із 2017 року АТ «Райффайзен Банк Аваль» є прибутковим банком, з кожним роком збільшуючи даний показник фінансових результатів, пов'язуючи даний зріст із приростом кредитування. Аналіз ефективності управління кредитним портфелем і його позитивна динаміка свідчить про правильно обрану модель діагностики юридичних осіб-позичальників банку та ефективну стратегію розвитку банку.

7. Для практичності діагностики юридичних осіб - позичальників банку розраховано кредитний ризик для ПрАТ «Полтавський олійноекстракційний завод – Кернел Груп» за методикою згідно Постанови НБУ №351 і було визначено, що дане підприємство належить до класу 3 - фінансовий стан задовільний, за п'ятифакторною моделлю Альтмана ймовірність банкрутства дуже висока, відсутня фінансова стійкість, підприємство фінансово нестабільне, низький рівень фінансового потенціалу, за моделлю О. Терещенка банкрутство не загрожує, діяльність підприємства прибуткова, фінансове становище є стабільним, фінансова стійкість є високою. А за даними значеннями внутрішній рейтинг за методикою визначення внутрішнього рейтингу клієнтів АТ «Райффайзен Банк Аваль» має значення 7В чи 7С, що означає слабку кредитоспроможність, рейтинг клієнта базується на низькій прибутковості бізнесу, має обмежені фінансові ресурси. Для даного виду компаній (середнього бізнесу, акції яких котируються на ринку) найкращим варіантом для розрахунку майбутньої ймовірності дефолту є модель Альтмана, вона найбільш вимоглива та жорстка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Касян І. Ю., Плісак Т. О. Сучасні методи та інструменти діагностики юридичних осіб-позичальників банку. *Бізнес-процеси у кредитно-фінансових установах*: зб. наук. ст. студ. денної та заочної форми навчання / відп. ред. Н.П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2020. – 426 с. (С.144-151)
2. Фінансова діагностика. URL:[https://d-learn.pnu.edu.ua/data/users/7587/Тема_8%20\(3\).pdf](https://d-learn.pnu.edu.ua/data/users/7587/Тема_8%20(3).pdf)(дата звернення: 05.04.2020).
3. Економічна діагностика: сутність, призначення, характеристика. URL:
https://msn.khnu.km.ua/pluginfile.php/24019/mod_resource/content/0/Diagnos/Tema_01.htm(дата звернення: 05.04.2020).
4. Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351. Дата оновлення: 07.03.2020. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16> (дата звернення: 08.04.2020).
5. Лавренова Г.А. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия: Учеб. пособие. Воронеж: гос. техн. ун-т, 2003. 129 с.
6. Чернелевський, Л. М. Аналіз діяльності підприємств та банківських установ: економічний, фінансовоінвестиційний, стратегічний: підручник. Київ: «Хай-Тек Прес», 2009. 640 с.
7. Тарасенко, Н. В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства. Львів.: ЛБІ НБУ, 2000. 485 с.
8. Гиляровская Л. Т. Экономический анализ: учебник для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. 247 с.
9. Косова Т. Д. Аналіз банківської діяльності: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 486 с.
10. Лаврушин О. И. Банковское дело: учебное пособие (8-е изд., стер.). М.: Кнорус, 2009. 768 с.

11. Оцінка кредитоспроможності позичальника при банківському кредитуванні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2007. №8. С. 10-23
12. Кредитний ризик комерційного банку: Навч. посібн. Київ: Знання, 2004. 251 с.
13. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: Навч. Посібн. Київ: Знання, КОО, 2000. 215с.
14. Галасюк В., Галасюк В. Оцінка кредитоспроможності позичальників: що оцінюємо? *Вісник Національного банку України*. 2007. № 5. С. 54-56.
15. Щавінська О. В. Оцінка кредитоспроможності позичальника комерційного банку. URL: <http://khibs.ubs.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/Щавінська.pdf>(дата звернення: 06.04.2020).
16. Національний банк проти коронавірусу. URL: <https://bank.gov.ua/about/covid19>(дата звернення: 08.04.2020).
17. Ліндер Є. О. Розширена класифікація методів оцінки ймовірності банкрутства суб'єктів господарювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. №22. С. 84-87.
18. Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351. Дата оновлення: 07.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16> (дата звернення: 08.04.2020)
19. Волкова Н. І., Кульбіда В. А. Особливості банківського кредитування підприємств на сучасному етапі. *Фінанси, облік, банки*. 2019. №1 (24). С. 113-122.
20. Положення АТ «Райффайзен Банк Аваль» «Про визначення підходів щодо оцінки фінансового стану позичальників» [Внутрішні ресурси АТ «Райффайзен Банк Аваль»]
21. Положення АТ «Райффайзен Банк Аваль» «Про оцінку кредитного ризику позичальника- юридичної особи» [Внутрішні ресурси АТ «Райффайзен Банк Аваль»]

22. Аптекарь С. С., Скомаровська К. А. Проблеми і перспективи сучасних методик бізнес-аналізу в оцінці кредитоспроможності позичальників. *Проблеми економіки*. 2013. №3. С. 261-266.

23. Положення АТ «Райффайзен Банк Аваль» «Про призначення внутрішнього рейтингу» [Внутрішні ресурси АТ «Райффайзен Банк Аваль»]

24. Додаток №9 Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351. Дата оновлення: 07.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16> (дата звернення: 05.10.2020)

25. Окрема проміжна скорочена фінансова звітність (неаудована) за період, що закінчився 31 березня 2020 року АТ «Райффайзен банк Аваль». URL: <https://www.aval.ua/storage/files/separate-ifrs-sl-ukr-q12020-2.pdf> (дата звернення: 01.06.2020).

26. Управління кредитним ризиком комерційного банку URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/14502784025531.pdf> (дата звернення: 03.06.2020).

27. Річний звіт АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2015 рік. URL: <https://www.aval.ua/storage/files/richnij-zvit-za-2015-rik.pdf> (дата звернення: 01.06.2020).

28. Окрема фінансова звітність за період, що закінчився 31 грудня 2019 року АТ «Райффайзен банк Аваль». URL: <https://www.aval.ua/storage/files/19-rba-separate-ukr-financial-statements.pdf> (дата звернення: 01.06.2020).

29. Річний звіт АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2016 рік. URL: <https://www.aval.ua/storage/files/richnij-zvit-za-2016-rik.pdf> (дата звернення: 01.06.2020).

30. Річний звіт АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2017 рік. URL: <https://www.aval.ua/storage/files/richnij-zvit-za-2017-rik.pdf> (дата звернення: 01.06.2020).

31. Річний звіт АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2018 рік. URL: https://www.aval.ua/storage/files/ar2018-u-20190520_1559051757.pdf (дата звернення: 01.06.2020).
32. Грачова Р. Облік та звітність за МСФЗ: для кого, навіщо і чому? URL: <https://dfkt.com.ua/show/1cid02519.html> (дата звернення: 11.06.2020).
33. Консолідована фінансова звітність та консолідований звіт про управління. Національний Банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/NBU_2019_consolidated_fsu.pdf?v=4 (дата звернення: 11.06.2020).
34. Березовик В. Коли банки відновлять кредитування реального сектору економіки. URL: <https://forbes.net.ua/.../1412072-koli-banki-vidnovlyat-kredituvan> (дата звернення: 12.06.2020).
35. Бровко Л. І., Сорока Ю. В. Бровко Є. І. Аналіз кредитного портфеля комерційних банків України в сучасних умовах. *Економіка та держава*. 2018. №11. С. 85-89.
36. Рейтинг надійних банків України 2020. URL: <https://forinsurer.com/rating-banks> (дата звернення: 25.05.2020).
37. Інформація про банк. URL: <https://www.aval.ua/about/info> (дата звернення: 25.05.2020).
38. Облікова ставка Національного банку. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/stages/archive-rish> (дата звернення: 25.05.2020).
39. Рішення зміни відсоткової ставки по залученим коштам [Внутрішні ресурси АТ «Райффайзен Банк Аваль»]
40. Рішення зміни відсоткової ставки по розміщеним коштам [Внутрішні ресурси АТ «Райффайзен Банк Аваль»]
41. Облікова ставка. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123475&cat_id=123219 (дата звернення: 25.05.2020).

42. Депозитні ставки скочуються з гори URL: <https://finclub.net/ua/analytics/depozitni-stavki-skochuyutsya-z-gori.html> (дата звернення: 26.05.2020).

43. Сегеда Л. М. Відновлення банківського кредитування реального сектору засобами грошовокредитної політики як ключовий фактор розвитку національної економіки. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Запоріжжя, 2017. № 9. С. 136–141.

44. Вовчак О., Миськів Г. Кредитні ресурси суб'єктів кредитного ринку: теоретико-методологічні підходи. *Фінансовий ринок. Вісник Національного банку України*. 2015. С. 35-39.

45. Shulzhenko, H. (2012), "Credit risk management in the context of providing and preserving financial stability of commercial banks", *Problemy i perspektvyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy*, issue 36, pp. 311-318.

46. Юрків М. Т. Управління проблемними кредитами банків і Україні: кредитний портфель як основа здорового функціонування фінансової системи країни. *Інноваційна економіка*. 2014. №6 (55). С. 280-285.

47. Тепман Л.Н., Эриашвили Н.Д. Управление рисками в условиях финансового кризиса: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по направлениям экономики и управление. М.: ЮНИТИДАНА, 2012. с. 295.

48. Саух І. В., Виговський В. Г. Аналітичне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2019. №8

49. Бордюг В.В. Теоретичні основи оцінки кредитоспроможності позичальника банку. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2008. № 3. С. 112 – 115.

50. Бондаренко Н.В. Удосконалення методів оцінки кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: «Фінанси і кредит»*. 2012. №1. URL:

http://www.nbuu.gov.ua/old_jrn/chem_biol/Vsnau/2012_1/8Bondarenko.pdf(дата звернення: 20.06.2020).

51. Сич О.А., Калічак І.І. Дискримінантний аналіз і його застосування в прогнозуванні банкрутства підприємства. *Молодий вчений*. 2017. №2 (42). С. 333-339.

52. Тимошук О. Л., Дорундяк К. М. Оцінювання ймовірності банкрутства підприємств за допомогою дискримінантного аналізу та нейронних мереж. *Системні дослідження та інформаційні технології*. 2018. № 2. С. 22-34.

53. Додаток №7 Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351. Дата оновлення: 07.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16> (дата звернення: 05.10.2020)

54. Чуб П.М. Нетрадиційний підхід управління кредитним портфелем комерційного банку (практика). *Ринок цінних паперів України*. 2003. № 7-8. - С. 55-61.

55. Левченко З. Цивілізоване банкрутство. *Цінні папери України*. 2008. №3. С. 18 – 20

56. Впровадження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями. *Презентація Національного банку України*. 2017. С. 34.

57. Визначення категорії підприємств (мікро-, малі, середні та великі). URL: <https://zakon.help/article/viznachennya-kategorii-pidpriemstv-mikro--mali>(дата звернення: 01.10.2020).

58. Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД). URL: <https://zakon.osmark.com.ua/класифікація-видів-економічної-діял/>(дата звернення: 01.10.2020).

59. Річна фінансова звітність емітента ПрАТ «Полтавський олійноекстракційний завод – Кернел груп» URL:

<https://smida.gov.ua/db/emitent/year/xml/showform/110863/165/templ>(дата звернення: 01.10.2020).

60. Хринюк О. С., Бова В. А. Моделі розрахунку ймовірності банкрутства як метод оцінки фінансового потенціалу підприємства. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2018. №2

61. Кернел Групп. URL: <https://thepage.ua/dossier/kernel-group#anchor-4>(дата звернення: 01.10.2020).

62. Борищук В. Кредитний ризик та фінансовий аналіз корпоративних позичальників. КНТЕУ. Київ. 2020 р.

ДОДАТКИ

Додаток А

Порівняльна таблиця присвоєння внутрішнього рейтингу в АТ

«Райффайзен Банк Аваль» та за методикою НБУ*

За внутрішнім рейтингом АТ «Райффайзен Банк Аваль»		За методикою НБУ							
№ з/п	Шкала рейтингу	Діапазон значень PD, %	Клас боржника - юридично і особи	Діапазони значень коефіцієнтів PD					інші: секції D, E, H, I, J, O, P, Q, R, S, T, U
				сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство - секція А	добувна промисловість і розроблення кар'єрів, переробна промисловість, будівництво: секції В, С, F	оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів - секція G	фінансова та страхова діяльність, операції з нерухомим майном, професійна, наукова та технічна діяльність, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування: секції K, L, M, N		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1			1	0,005 - 0,013	0,005 - 0,022	0,005 - 0,018	0,005 - 0,030	0,005 - 0,024	
2			2	0,014 - 0,023	0,023 - 0,044	0,019 - 0,03	0,031 - 0,051	0,025 - 0,041	
3			3	0,024 - 0,048	0,045 - 0,086	0,031 - 0,06	0,052 - 0,069	0,042 - 0,059	
4	4B	0,0300-0,4691	4	0,049 - 0,09	0,087 - 0,11	0,061 - 0,09	0,07 - 0,09	0,06 - 0,10	
5	5B	0,4691-1,1733	5	0,10 - 0,14	0,12 - 0,17	0,10 - 0,14	0,10 - 0,12	0,11 - 0,14	
6	6A	1,1733-1,5925	6	0,15 - 0,18	0,18 - 0,20	0,15 - 0,21	0,13 - 0,16	0,15 - 0,19	
	6B	1,5925-2,1614							
	6C	2,1614-2,9336							

7	7A	2,9336- 3,9815	7	0,19 - 0,25	0,21 - 0,29	0,22 - 0,27	0,17 - 0,21	0,20 - 0,24
	7B	3,9815- 5,4038						
	7C	5,4038- 7,3342						
8	8A	7,3342- 9,9541	8	0,26 - 0,32	0,30 - 0,38	0,28 - 0,38	0,22 - 0,29	0,25 - 0,32
	8B	9,9541- 13,5100						
	8C	13,5100- 18,3360						
9	9B	18,3360- 100	9	0,33 - 0,99	0,39 - 0,99	0,39 - 0,99	0,30 - 0,99	0,33 - 0,99
10	10A	100	10	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0

*Примітка: складено автором за джерелом: [4; 23; 24].

**Динаміка показників кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк
Аваль» у 2016-2020 рр. (станом на 01.01) ***

Показник/Дата, станом на 01.01.		2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Значення, тис грн	Кредити клієнтам (за мінусом резервів)	26 372 838	27 923 626	37 348 686	47 317 516	47 352 398
	у т.ч. Юридичним особам:	36 366 562	37 718 312	36 930 398	44 755 347	43 160 713
	т.ч. Великі підприємства	30 033 245	32 182 281	32 580 004	39 086 214	35 932 400
	т.ч. Малі підприємства	4 124 816	3 563 980	2 814 076	3 350 934	3 914 860
	т.ч. Мікро- підприємства	2 208 501	1 972 051	1 536 318	2 318 199	3 313 453
	у т.ч. Фізичним особам	20 707 991	16 447 125	7 825 106	6 898 213	7 009 896
	у т.ч. Резерв під зменшення корисності	-30 701 715	-26 241 811	-7 406 818	-4 516 044	-2 818 211
	Кредити клієнтам (із урахуванням резервів)	57 074 553	54 165 437	44 755 504	51 833 560	50 170 609
Абсолютне відхилення, тис грн	Кредити клієнтам (за мінусом резервів)		1 550 788	9 425 060	9 968 830	34 882
	у т.ч. Юридичним особам:		1 351 750	-787 914	7 824 949	-1 594 634
	т.ч. Великі підприємства		2 149 036	397 723	6 506 210	-3 153 814
	т.ч. Малі підприємства		-560 836	-749 904	536 858	563 926
	т.ч. Мікро- підприємства		-236 450	-435 733	781 881	995 254
	у т.ч. Фізичним особам		-4 260 866	-8 622 019	-926 893	111 683
	у т.ч. Резерв під зменшення корисності		4 459 904	18 834 993	2 890 774	1 697 833
	Кредити клієнтам (із урахуванням резервів)		-2 909 116	-9 409 933	7 078 056	-1 662 951

Темп зростання, %	Кредити клієнтам (за мінусом резервів)	106	134	127	100
	у т.ч. Юридичним особам:	104	98	121	96
	т.ч. Великі підприємства	107	101	120	92
	т.ч. Малі підприємства	86	79	119	117
	т.ч. Мікро-підприємства	89	78	151	143
	у т.ч. Фізичним особам	79	48	88	102
	у т.ч. Резерв під зменшення корисності	85	28	61	62
	Кредити клієнтам (із урахуванням резервів)	95	83	116	97

* Примітки: розраховано та складено автором на основі джерел[27-31]

Динаміка структури кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк

Аваль» за 2016-2020 рр. (станом на 01.01.)

Таблиця 1

Динаміка структури кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк

Аваль» за 2016-2018 рр. (станом на 01.01.)

Показник/Дата, станом на 01.01.		2016 р.		2017 р.		2018 р.	
		Для частки в структурі кредитів клієнтам за мінусом резервів	Для частки в структурі кредитів клієнтам із урахуванням резервів	Для частки в структурі кредитів клієнтам за мінусом резервів	Для частки в структурі кредитів клієнтам із урахуванням резервів	Для частки в структурі кредитів клієнтам за мінусом резервів	Для частки в структурі кредитів клієнтам із урахуванням резервів
Значення, тис грн	Кредити клієнтам (за мінусом резервів)	26 372 838		27 923 626		37 348 686	
	у т.ч. Юридичним особам:	36 366 562		37 718 312		36 930 398	
	т.ч. Великі підприємства	30 033 245		32 182 281		32 580 004	
	т.ч. Малі підприємства	4 124 816		3 563 980		2 814 076	
	т.ч. Мікро-підприємства	2 208 501		1 972 051		1 536 318	
	у т.ч. Фізичним особам	20 707 991		16 447 125		7 825 106	
	у т.ч. Резерв під зменшення корисності	-30 701 715		-26 241 811		-7 406 818	
	Кредити клієнтам (із урахуванням резервів)	57 074 553		54 165 437		44 755 504	

Закінчення табл.1 дод. В

Частка у структурі кредитного портфеля, %	Кредити клієнтам (за мінусом резервів)	100		100		100	
	у т.ч. Юридичним особам:	138	64	135	70	99	83
	т.ч. Великі підприємства	114	53	115	59	87	73
	т.ч.Малі підприємства	16	7	13	7	8	6
	т.ч. Мікро-підприємства	8	4	7	4	4	3
	у т.ч. Фізичним особам	79	36	59	30	21	17
	у т.ч. Резерв під зменшення корисності	-116	-54	-94	-48	-20	-17
Абсолютне відхилення часток, п.п.	Кредити клієнтам (із урахуванням резервів)	-	100	-	100	-	100
	у т.ч. Юридичним особам:	-	-	-3	6	-36	13
	т.ч. Великі підприємства	-	-	1	7	-28	13
	т.ч.Малі підприємства	-	-	-3	-1	-5	0
	т.ч. Мікро-підприємства	-	-	-1	0	-3	0
	у т.ч. Фізичним особам	-	-	-20	-6	-38	-13
	у т.ч. Резерв під зменшення корисності	-	-	22	5	74	32

* Примітки: розраховано та складено автором на основі джерел[27-31]

**Динаміка структури кредитного портфеля АТ «Райффайзен Банк
Аваль» за 2019-2020 рр. (станом на 01.01.)**

Показник/Дата, станом на 01.01.	2019 р.		2020 р.	
	Для частки в структурі кредитів клієнтам за мінусом резервів	Для частки в структурі кредитів клієнтам із урахуванням резервів	Для частки в структурі кредитів клієнтам за мінусом резервів	Для частки в структурі кредитів клієнтам із урахуванням резервів
Значення, тис грн	Кредити клієнтам (за мінусом резервів)	47 317 516	47 352 398	
	у т.ч. Юридичним особам:	44 755 347	43 160 713	
	т.ч. Великі підприємства	39 086 214	35 932 400	
	т.ч. Малі підприємства	3 350 934	3 914 860	
	т.ч. Мікро-підприємства	2 318 199	3 313 453	
	у т.ч. Фізичним особам	6 898 213	7 009 896	
	у т.ч. Резерв під зменшення корисності	-4 516 044	-2 818 211	
	Кредити клієнтам (із урахуванням резервів)	51 833 560	50 170 609	

Закінчення табл. 2 дод. В

Частка у структурі кредитного портфеля, %	Кредити клієнтам (за мінусом резервів)	100		100	
	у т.ч. Юридичним особам:	95	86	91	86
	т.ч. Великі підприємства	83	75	76	72
	т.ч. Малі підприємства	7	6	8	8
	т.ч. Мікро-підприємства	5	4	7	7
	у т.ч. Фізичним особам	15	13	15	14
	у т.ч. Резерв під зменшення корисності	-10	-9	-6	-6
	Кредити клієнтам (із урахуванням резервів)		100		100
Абсолютне відхилення часток, п.п.	у т.ч. Юридичним особам:	-4	4	-3	0
	т.ч. Великі підприємства	-5	3	-7	-4
	т.ч. Малі підприємства	0	0	1	1
	т.ч. Мікро-підприємства	1	1	2	2
	у т.ч. Фізичним особам	-6	-4	0	1
	у т.ч. Резерв під зменшення корисності	10	8	4	3

* Примітки: розраховано та складено автором на основі джерел[27-31]

**Динаміка обсягів окремих показників фінансових результатів АТ
«Райффайзен Банк Аваль» за 2016-2020рр. (станом на 01.01.)***

Показник/Дата, станом на 01.01.		2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Значення, тис грн	Процентні доходи від наданих кредитів клієнтам	5 440 901	5 159 406	5 393 019	7301995	8 196 847
	Процентні доходи	6 489 813	6 711 726	7 152 343	8951465	9 971 601
	Процентні витрати	-2 388 536	-1 871 733	-1 459 861	-1 854 033	-2 734 054
	Чисті процентні доходи	4 101 277	4 868 508	5 692 482	7 097 432	7 043 907
	Прибуток за рік	-1 833 266	3 717 425	5 319 021	5 234 825	4 748 714
Відносне відхилення, %	Процентні доходи від наданих кредитів клієнтам		95	105	135	112
	Процентні доходи		103	107	125	111
	Процентні витрати		78	78	127	147
	Чисті процентні доходи		119	117	125	99
	Прибуток за рік		-203	143	98	91
Частка процентних доходів від наданих кредитів клієнтам в структурі, %	Процентні доходи	84	77	75	82	82
	Чисті процентні доходи	133	106	95	103	116
	Прибуток за рік	-297	139	101	139	173

* Примітки: розраховано та складено автором на основі джерел [27-31]

**Динаміка змін відсоткових ставок за кредитами, депозитами та
обліковою ставкою НБУ за 2016-2020 рр.***

Дата, станом на/Показник, %	Облікова ставка НБУ	Ставка по депозиту **	Ставка по кредиту ***
01.01.2016 р.	22	12	24
30.06.2016 р.	16,5	11	22
01.01.2017 р.	14	9,75	27
30.06.2017 р.	12,5	8,25	26,5
01.01.2018 р.	14,5	8,25	28
30.06.2018 р.	17	8,25	24
01.01.2019 р.	18	12	28
30.06.2019 р.	17,5	14	28
01.01.2020 р.	13,5	14,5	26

Примітки:

*розраховано та складено автором на основі джерел [38-40]

**Ставка по депозиту «МСБ-Лідер» для клієнтів мікробізнесу терміном 10-12 міс

***Ставка по кредиту «Довгострокова невідновлювальна кредитна лінія» для клієнтів мікробізнесу

**Динаміка заборгованості перед клієнтами за категоріями АТ
«Райффайзен Банк Аваль» за 2016-2020 рр. (станом на 01.01.)***

Показник/Дата, станом на 01.01.		2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Значення, тис грн	Заборгованість перед клієнтами:	39 879 899	44 103 262	52 272 275	58 359863	66 748 547
	Великі підприємства	15 327 997	15 795 406	19 627 983	22 507247	25 693 355
	Фізичні особи	15 659 069	16 365 064	19 315 764	20 955713	24 877 771
	Мікро-підприємства	5 804 533	8 102 184	9 465 743	10708393	13 004 669
	Малі підприємства	2 835 028	3 472 820	3 518 955	3 847143	3 045 842
	Бюджетні організації	253 272	367 788	343 830	341367	127 360
Відносне відхилення, %	Заборгованість перед клієнтами:	-	111	119	112	114
	Великі підприємства	-	103	124	115	114
	Фізичні особи	-	105	118	108	119
	Мікро-підприємства	-	140	117	113	121
	Малі підприємства	-	122	101	109	79
	Бюджетні організації	-	145	93	99	37
Частка, %	Заборгованість перед клієнтами:	100	100	100	100	100
	Великі підприємства	38	36	38	39	38
	Фізичні особи	39	37	37	36	37
	Мікро-підприємства	15	18	18	18	19
	Малі підприємства	7	8	7	7	5
	Бюджетні організації	1	1	1	1	0

* Примітки: розраховано та складено автором на основі джерел[27-31]

**Динаміка резервів під очікувані
кредитні збитки в АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2016-2020 рр.
(станом на 01.01.)***

Показник/Дата, станом на 01.01.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Резерви під очікувані кредитні збитки, тис грн	30 701 715	26 241 811	7 406 818	4 516 044	2 818 211

* Примітки: розраховано та складено автором на основі джерел[27-31]

**Динаміка резервів під очікувані
кредитні збитки за розрізом категорій клієнтів в АТ «Райффайзен
Банк Аваль» за 2016-2020 рр. (станом на 01.01.)***

Показник/Дата, станом на 01.01.		2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Значення, тис грн	Резерв під зменшення корисності	30 701 715	26 241 811	7 406 818	4 516 044	2 818 211
	у т.ч. Юридичним особам:	14 788 885	13 526 110	3 030 196	1 739 324	1 573 557
	т.ч. Великі підприємства	10 984 685	10 612 745	2 184 658	1 537 942	1 381 611
	т.ч. Малі підприємства	2 579 808	1 845 146	405 117	95 252	77 607
	т.ч. Мікро-підприємства	1 224 392	1 068 219	440 421	106 130	114 339
	у т.ч. Фізичним особам	15 912 830	12 715 701	5 176 491	1 773 231	602 886
Абсолютне відхилення, тис грн	Резерв під зменшення корисності		-4 459 904	-18 834 993	-2 890 774	-1 697 833
	у т.ч. Юридичним особам:		-1 262 775	-10 495 914	-1 290 872	-165 767
	т.ч. Великі підприємства		-371 940	-8 428 087	-646 716	-156 331
	т.ч. Малі підприємства		-734 662	-1 440 029	-309 865	-17 645
	т.ч. Мікро-підприємства		-156 173	-627 798	-334 291	8 209
	у т.ч. Фізичним особам		-3 197 129	-7 539 210	-3 403 260	-1 170 345
Темп зростання, %	Резерв під зменшення корисності		85	28	61	62
	у т.ч. Юридичним особам:		91	22	57	90
	т.ч. Великі підприємства		97	21	70	90
	т.ч. Малі підприємства		72	22	24	81
	т.ч. Мікро-підприємства		87	41	24	108
	у т.ч. Фізичним особам		80	41	34	34

* Примітки: розраховано та складено автором на основі джерел[27-31]

Зміна суми резерву під очікувані кредитні збитки протягом року в основному обумовлена відповідними змінами валової балансової вартості у 2018 році *

Показник/Дата	На 01.01.2018 р.	Виникнення/придбання	Припинення визнання, крім списання	Зміни валової балансової вартості	Перенесення між стадіями	Зміна у зв'язку із модифікацією без припинення визнання	Списання	Курсові Різниці	Рекласифікація	На 01.01.2019р.
Всього стадія 1	32 320 845	24 528 800	-15 025 310	1 695 680	-4 189 725	-31 815	0	-108 871	0	39 189 604
Великі підприємства	27 171 250	19 949 668	-13 583 327	2 006 171	-3 413 352	-14 592	0	-108 839	-56 291	31 950 688
Малі підприємства	2 375 588	2 079 296	-958 102	-75 604	-342 540	-15 273	0	-6	70 322	3 133 681
Мікро-підприємства	925 799	1 042 705	-119 039	-216 843	-194 368	-1 188	0	-26	-13 096	1 423 944
Фізичні особи	1 848 208	1 457 131	-364 842	-18 044	-239 465	-762	0	0	-935	2 681 291
Всього стадія 2	2 660 281	632 363	-793 937	-256 244	4 024 679	6 667	-19	-30 260	0	6 243 530
Великі підприємства	770 372	32	-260 626	-307 881	3 369 476	3 756	0	-26 399	-23 747	3 524 983
Малі підприємства	101 454	15 825	-17 361	-57 869	203 601	-107	0	-255	55 784	301 072
Мікро-підприємства	270 907	554 688	-368 542	3 698	320 600	221	0	-9	-29 765	751 798
Фізичні особи	1 517 548	61 818	-147 408	105 808	131 002	2 797	-19	-3 597	-2 272	1 665 677

Закінчення дод. К

Всього стадія 3	7 992 064	0	-2 151 432	148 312	165 046	6 259	-3 082 184	-23 095	0	3 054 970
Великі підприємства	2 095 719	0	-774 379	58 801	40 474	2 561	-124 167	-5 731	-39 748	1 253 530
Малі підприємства	407 043	0	-356 964	1 500	2 916	-5	-6 225	-475	38 568	86 358
Мікро-підприємства	428 645	0	-82 432	1 581	13 762	-17	-278 295	-441	1 563	84 366
Фізичні особи	5 060 657	0	-937 657	86 430	107 894	3 720	-2 673 497	-16 448	-383	1 630 716
Всього придбані (створені) знецінені кредити	3 180 236	9 142	-341 020	-207 386	0	-11 154	-29 987	0	0	2 599 831
Великі підприємства	2 006 731	0	-211 331	-145 288	0	-34 491	0	0	0	1 615 621
Малі підприємства	24 894	0	-16 140	-2 973	0	330	-179	0	-166	5 766
Мікро-підприємства	67 345	7 545	-11 244	-11 904	0	1 009	-5 542	0	10 706	57 915
Фізичні особи	1 081 266	1 597	-102 305	-47 221	0	21 998	-24 266	0	-10 540	920 529
Всього	46 153 426	25 170 305	-18 311 699	1 380 362	0	-30 043	-3 112 190	-162 226	0	51 087 935

* Примітки: розраховано та складено автором на основі джерел [27-31]

Зміна суми резерву під очікувані кредитні збитки протягом року в основному обумовлена відповідними змінами валової балансової вартості у 2019 році *

	На 01.01.2019 р.	Виникнення/придбан ня	Припиненн я визнання, крім списання	Зміни валової балансов ої вартості	Перенесенн я між стадіями	Зміна у зв'язку із модифікаціє ю без припинення визнання	Списанн я	Курсов і Різниці	Рекласифікац ія	На 01.01.2020 р.
Всього стадія 1	39 189 604	27 153 206	-21 557 965	-1 053 775	-1 090 321	-48 970	-381	-1 396 203	0	41 195 195
Великі підприємства	31 950 688	20 485 208	-19 362 826	-669 682	701 130	-47 654	0	-1 394 831	52 008	31 714 041
Малі підприємства	3 133 681	2 399 313	-1 329 595	33 037	-1 133 419	-1 252	0	-1 275	-33 888	3 066 602
Мікро-підприємства	1 423 944	2 033 363	-360 048	-363 216	-138 396	-131	-380	-97	-17 611	2 577 428
Фізичні особи	2 681 291	2 235 322	-505 496	-53 914	-519 636	67	-1	0	-509	3 837 124
Всього стадія 2	6 243 530	436 755	-1 655 439	-500 070	318 014	18 427	-246	-85 030	0	4 775 941
Великі підприємства	3 524 983	7 233	-705 899	-258 816	-1 132 970	17 266	0	-59 168	30 326	1 422 955
Малі підприємства	301 072	23 123	-374 941	-252 649	1 125 838	-153	0	-990	-12 437	808 863
Мікро-підприємства	751 798	313 332	-433 237	-39 568	10 029	-85	-188	-387	-16 751	584 943
Фізичні особи	1 665 677	93 067	-141 362	50 963	315 117	1 399	-58	-24 485	-1 138	1 959 180

Закінчення дод. Л

Всього стадія 3	3 054 970	0	-773 123	25 919	772 307	-7 974	-934 915	-129 235	0	2 007 949
Великі підприємства	1 253 530	0	-257 550	33 583	463 076	-8 071	0	-82 118	0	1 402 450
Малі підприємства	86 358	0	-11 634	-4 097	20 528	2	-54 353	-2 586	0	34 218
Мікро-підприємства	84 366	0	-44 460	2 251	84 673	70	-18 167	-1 539	322	107 516
Фізичні особи	1 630 716	0	-459 479	-5 818	204 030	25	-862 395	-42 992	-322	463 765
Всього придбані (створені) знецінені кредити	2 599 831	10 289	-108 091	-302 071	0	4 466	-12 900	0	0	2 191 524
Великі підприємства	1 615 621	0	-4 423	-222 667	0	4 423	0	0	0	1 392 954
Малі підприємства	5 766	4 400	-466	-2 523	0	0	0	0	0	5 177
Мікро-підприємства	57 915	5 889	-7 527	-12 054	0	43	-294	0	-406	43 566
Фізичні особи	920 529	0	-95 675	-62 827	0	0	-12 606	0	406	749 827
Всього	51 087 935	27 600 250	-24 094 618	-1 829 997	0	-34 051	-948 442	-1 610 468	0	50 170 609

* Примітки: розраховано та складено автором на основі джерел [27-31]

**Розрахунок коефіцієнта ефективності управління кредитним портфелем в АТ «Райффайзен Банк Аваль» за
2016-2020 р. (станом на 01.01.)***

Показник/Дата, станом на 01.01.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Резерви під очікувані кредитні збитки, тис грн	30 701 715,00	26 241 811,00	7 406 818,00	4 516 044,00	2 818 211,00
Кредити клієнтам (із урахуванням резервів), тис грн	57 074 553	54 165 437	44 755 504	51 833 560	50 170 609
Ризик кредитного портфеля (РКП),%	53,79	48,45	16,55	8,71	5,62
Процентні доходи, тис грн	6 489 813,00	6 711 726,00	7 152 343,00	8 951 465,00	9 971 601,00
Коефіцієнт дохідності кредитного портфеля (КДКП), %	11,37	12,39	15,98	17,27	19,88
Облікова ставка НБУ, %	22,00	14,00	14,50	18,00	13,50
Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем	-0,20	-0,03	0,09	-0,08	1,13

* Примітки: розраховано та складено автором на основі джерел [27-31]

**Баланс (Звіт про фінансовий стан) ПрАТ «Полтавський олійноекстракційний завод – Кернел Груп» станом
на 31.12.2017 р.***

Актив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
1	2	3	4	5
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи:	1000	904	2271	0
первісна вартість	1001	2392	4209	0
накопичена амортизація	1002	1488	1938	0
Незавершені капітальні інвестиції	1005	480	1637	0
Основні засоби:	1010	324406	320287	0
первісна вартість	1011	1194533	1195915	0
Знос	1012	870127	875628	0
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0	0
первісна вартість	1016	0	0	0
Знос	1017	0	0	0

Продовження дод. Н

Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0	0
первісна вартість	1021	0	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	2435	2435	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	66527	92914	0
Відстрочені податкові активи	1045	11630	5097	0
Гудвіл	1050	0	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0	0
Усього за розділом І	1095	406382	424641	0

II. Оборотні активи				
Запаси	1100	18313	36223	0
Виробничі запаси	1101	18106	36030	0
Незавершене виробництво	1102	19	61	0
Готова продукція	1103	0	13	0
Товари	1104	187	119	0
Поточні біологічні активи	1110	0	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0	0
Векселі одержані	1120	0	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	47735	41417	0
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	41850	211723	0
з бюджетом	1135	7302	15054	0
у тому числі з податку на прибуток	1136	54	5089	0
з нарахованих доходів	1140	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0	0

Продовження дод. Н

Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	251682	142052	0
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	312	357	0
Готівка	1166	0	65	0
Рахунки в банках	1167	312	292	0
Витрати майбутніх періодів	1170	11304	11354	0
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0	0
Інші оборотні активи	1190	147	2506	0
Усього за розділом II	1195	378645	460686	0
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	752	0

Продовження дод. Н

Баланс	1300	785027	886079	0
Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності
І. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	118737	118737	0
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	119935	116074	0
Додатковий капітал	1410	47	47	0
Емісійний дохід	1411	6	6	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	0
Резервний капітал	1415	996	996	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-34980	231	0
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0	0
Усього за розділом І	1495	204735	236085	0

II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	547918	565578	0
Довгострокові забезпечення	1520	0	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітного періоду)	1531	0	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітного періоду)	1532	0	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітного періоду)	1533	0	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітного періоду)	1534	0	0	0
Інвестиційні контракти;	1535	0	0	0

Продовження дод. Н

Призовий фонд	1540	0	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0	0
Усього за розділом II	1595	547918	565578	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	0	0	0
Векселі видані	1605	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0	0
за товари, роботи, послуги	1615	4194	9330	0
за розрахунками з бюджетом	1620	235	264	0
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0	0
за розрахунками зі страхування	1625	1136	0	0
за розрахунками з оплати праці	1630	0	0	0
за одержаними авансами	1635	3	13596	0
за розрахунками з учасниками	1640	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0	0
Поточні забезпечення	1660	3942	6720	0

Доходи майбутніх періодів	1665	0	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	22864	54506	0
Усього за розділом III	1695	32374	84416	0
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0
Баланс	1900	785027	886079	0

* Примітки: складено автором на основі джерела [59]

**Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) ПрАТ «Полтавський олійноекстракційний завод –
Кернел Груп» станом на 31.12.2017 р.***

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	629290	452312
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(550737)	(358176)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0
Валовий: прибуток	2090	78553	94136
Валовий: збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0

Продовження дод. П

Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	16205	8117
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	(0)	(0)
Адміністративні витрати	2130	(16925)	(13914)
Витрати на збут	2150	(0)	(0)
Інші операційні витрати	2180	(15753)	(8471)
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	62080	79868
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	22511	1657134
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0

Продовження дод. П

Фінансові витрати	2250	(54)	(52)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(45733)	(1501505)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	38804	235445
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	(0)	(141463)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-7454	-40348
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	31350	195097
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	(0)	(0)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	3861	116
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0

Продовження дод. П

Інший сукупний дохід	2445	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	3861	116
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	0	0
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	3861	116
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	35211	195213

ІІІ. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Матеріальні затрати	2500	228787	161921
Витрати на оплату праці	2505	59556	46088
Відрахування на соціальні заходи	2510	11835	9424
Амортизація	2515	25738	24469
Інші операційні витрати	2520	21291	20453
Разом	2550	347207	262355

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Середньорічна кількість простих акцій	2600	118736528	118736528
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	118736528	118736528
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	0.26403	1.6431085
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0.26403	1.6431085
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0

* Примітки: складено автором на основі джерела [59]

Розрахунок фінансових показників для знаходження значення інтегрального показника ПрАТ

«Полтавський олійноекстракційний завод – Кернел Груп»*

№ з/п	Фінансовий показник	Характеристика	Формула розрахунку	Алгоритм розрахунку	Значення, %
1	K_1, MK_1 - показники капіталу = X1	Частка капіталу в балансі підприємства	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу (актив)}}$	ф. 1 р. 1495 гр. 4 ф. 1 р. 1300 гр. 4	$236085/886079*100 = 26,644$
2	K_2, MK_2 - показники загальної ліквідності = X2	Спроможність підприємства покривати короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання і забезпечення}}$	ф. 1 р. 1125 + р. 1100 + р. 1110 + р. 1165 гр. 4 ф. 1 р. 1695 гр. 4	$(41417 + 36223 + 0 + 357)/84416*100 = 92,396$
3	MK_3 - показники покриття боргу прибутком до оподаткування = X3	Спроможність обслуговування боргу прибутком до оподаткування	$\frac{\text{Фінансовий результат до оподаткування}}{\text{Чисті короткострокові та довгострокові зобов'язання}}$	- -	-

4	К ₄ , МК ₄ - показники швидкої ліквідності = X4	Спроможність підприємства покривати короткострокові зобов'язання за рахунок високоліквідних активів	$\frac{\text{Високоліквідні активи}}{\text{Поточні зобов'язання і забезпечення}}$	$\frac{\text{ф. 1 р. 1125 + р. 1165 гр. 4}}{\text{ф. 1 р. 1695 гр. 4}}$	$(41417 + 357)/84416 \times 100 = 49,486$
5	К ₅ , МК ₅ - показники оборотності запасів = X5	Період повного обороту запасів	$\frac{\text{Запаси}}{\text{Собівартість реалізованої продукції}}$	$\frac{(\text{ф. 1 р. 1100 + р. 1110 гр. 4}) \cdot 365}{\text{ф. 2 р. 2050 гр. 3}}$	$(36223 + 0) \times 365 / 550737 \times 100 = 2400,673$
6	К ₆ , МК ₆ - показники покриття боргу валовим прибутком = X6	Спроможність обслуговування боргу валовим прибутком	$\frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Чисті короткострокові та довгострокові зобов'язання}}$	$\frac{\text{ф. 2 р. 2090 - р. 2095 гр. 3}}{\text{ф. 1 р. 1510 + р. 1515 + р. 1600 + р. 1610 - р. 1165 гр. 4}}$	$(78553 - 0) / (0 + 565578 + 0 + 0 - 357) \times 100 = 13,898$
7	К ₇ , МК ₇ - показники заборгованості = X7	Частка боргу підприємства до активів	$\frac{\text{Короткострокові та довгострокові зобов'язання}}{\text{Валюта балансу (актив)}}$	$\frac{\text{ф. 1 р. 1510 + р. 1515 + р. 1600 + р. 1610 гр. 4}}{\text{ф. 1 р. 1300 гр. 4}}$	$(0 + 565578 + 0 + 0) / 886079 \times 100 = 63,829$

8	К ₈ , МК ₈ - показники оборотності кредиторської заборгованості = X8	Період повного обороту кредиторської заборгованості	Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги <hr/> Собівартість реалізованої продукції	ф. 1 р. 1615 гр. 4 х 365 <hr/> ф. 2 р. 2050 гр. 3	$9330 \times 365 / 550737 \times 100 = 618,344$
9	К ₉ - показник рентабельності операційної діяльності = X9	Ефективність операційної діяльності підприємства	Фінансовий результат від операційної діяльності <hr/> Чистий дохід від реалізованої продукції (зароблених страхових премій)	ф. 2 р. 2190 - р. 2195 гр. 3 <hr/> ф. 2 р. 2000 + р. 2010 гр. 3	$(62080 - 0) / (629290 + 0) \times 100 = 9,865$
10	К ₁₀ - показник поточної ліквідності = X10	Спроможність підприємства покривати короткострокові зобов'язання за рахунок поточних активів	Поточні активи <hr/> Поточні зобов'язання і забезпечення	ф. 1 р. 1195 гр. 4 <hr/> ф. 1 р. 1695 гр. 4	$460686 / 84416 \times 100 = 545,733$
11	К ₁₁ , МК ₁₁ - показники покриття боргу чистим доходом = X11	Спроможність обслуговування боргу доходами від основного виду діяльності	Чисті короткострокові та довгострокові зобов'язання <hr/> Чистий дохід від реалізованої продукції (зароблених страхових премій)	ф. 1 р. 1510 + р. 1515 + р. 1600 + р. 1610 - р. 1165 гр. 4 <hr/> ф. 2 р. 2000 + р. 2010 гр. 3	$(0 + 565578 + 0 + 0 + 357) / (629290 + 0) \times 100 = 89,819$

12	МК ₁₂ - показник покриття активів прибутком до оподаткування = X12	Ефективність використання активів підприємства	Фінансовий результат до оподаткування <hr/> Валюта балансу (актив)	-	-
13	К ₁₃ , МК ₁₃ - показники частки неопераційних елементів балансу = X13	Частка активів, яка не має прямого відношення до операційної діяльності підприємства	Неопераційні активи <hr/> Валюта балансу (актив)	ф. 1 р. 1000 + р. 1030 + р. 1035 + р. 1040 + р. 1045 + р. 1050 + р. 1090 + р. 1155 + р. 1160 + р. 1190 гр. 4 <hr/> ф. 1 р. 1300 гр. 4	(2271+0+2435+92914+5097+0+0+142052+0+2506)/886079x100 = 27,907
14	К ₁₄ , МК ₁₄ - показники оборотності поточних активів = X14	Період повного обороту поточних активів	Поточні активи <hr/> Чистий дохід від реалізованої продукції (зароблених страхових премій)	ф. 1 р. 1195 гр. 4 x 365 <hr/> ф. 2 р. 2000 + р. 2010 гр. 3	460686x365/(629290+0)x100 = 26720,652
15	К ₁₅ - показник покриття фінансових витрат прибутком до оподаткування та амортизації = X15	Спроможність фінансування неопераційних витрат операційним прибутком до вирахування амортизації	Фінансовий результат від операційної діяльності до вирахування амортизації <hr/> Чисті фінансові витрати	ф. 2 р. 2190 - р. 2195 + р. 2515 гр. 3 <hr/> ф. 2 р. 2250 - р. 2220 гр. 3	(62080-0+25738)/(54-0)x100 = 162625,926

16	К ₁₆ , МК ₁₆ - показники рентабельності до оподаткування = X16	Ефективність діяльності підприємства до оподаткування	Фінансовий результат до оподаткування Чистий дохід від реалізованої продукції (зароблених страхових премій)	ф. 2 р. 2190 - р. 2195 + р. 2220 - р. 2250 гр. 3 ф. 2 р. 2000 + р. 2010 гр. 3	$(62080-0+25738)/(629290+0) \times 100 = 9,857$
17	К ₁₇ , МК ₁₇ - показники покриття фінансових витрат валовим прибутком = X17	Спроможність фінансування фінансових витрат валовим прибутком	Валовий прибуток (збиток) Чисті фінансові витрати	ф. 2 р. 2090 - р. 2095 гр. 3 ф. 2 р. 2250 - р. 2220 гр. 3	$(78553-0)/(54-0) \times 100 = 145468,519$

* Примітки: розраховано та складено автором за дод. Н, П та на основі джерел [4, 59]

Пропозиції щодо удосконалення Постанови НБУ №351 на основі порівняння коефіцієнтів за моделлю Е.

Альтмана і існуючої Постанови НБУ та додаткових коефіцієнтів*

Показники:		Пропозиції щодо удосконалення Постанови НБУ №351
Модель Е. Альтмана	Постанова НБУ №351	
Оборотний капітал/Активи	Власний капітал / Валюта балансу (актив) Неопераційні активи/ Валюта балансу (актив)	У першому коефіцієнті більш вдалим є співвідношення саме оборотного капіталу до активів, адже оборотний капітал показує саме здатність підприємства погашати свої поточні зобов'язання за рахунок поточних активів, тому є індикатором поточної ліквідності підприємства.
Власний капітал / (Довгострокові зобов'язання і забезпечення + Поточні зобов'язання і забезпечення)	Поточні активи/ Поточні зобов'язання і забезпечення Чисті короткострокові та довгострокові зобов'язання/ Чистий дохід від реалізованої продукції (зароблених страхових премій)	Також доцільним додати показник розрахунку співвідношення власного капіталу до зобов'язань (як усього, так і майбутнього кредиту) та/або активів, адже характеризує рівень фінансової залежності від кредиторів, дає інформацію щодо довгострокової стабільності клієнта
Операційний прибуток (Прибуток до оподаткування)/Активи Нерозподілений прибуток (Чистий прибуток)/Активи Виручка/Активи	Поточні активи/ Чистий дохід від реалізованої продукції (зароблених страхових премій) Фінансовий результат від операційної діяльності до вирахування амортизації/ Чисті фінансові витрати Валовий прибуток (збиток)/ Чисті фінансові витрати	Додати показник співвідношення чистого прибутку або прибуток до оподаткування до активів, що дало б змогу проаналізувати рентабельність активів, характеризує ефективність всіх активів підприємства
Додаткові показники:		<p>Доцільними ще додати такі показники як:</p> <ul style="list-style-type: none"> - DSCR - Коефіцієнт відображає достатність прибутку для обслуговування її боргових зобов'язань - Коефіцієнт боргового навантаження – співвідношення між розміром боргу та операційним прибутком

* Примітки: складено автором